

LIBER TERTIUS DECIMUS.

I.

R DE CONDICTIONE FURTIUA R

SEP

ULPIANUS libro octavo decimo ad Sabinum. In furtiu re soli domino condicione competit. [B. 60, 10, 1 S 5]

POMPONIUS libro sexto decimo ad Sabinum. Condictio ex causa furtiu et furiosi et infantes obligantur, cum heredes necessarii existiterunt, quamvis cum eis agi non possit.

PAULUS libro nono ad Sabinum. Si condicatur seruus ex causa furtiu, id uenire in condictio certum est quod intersit agentis, ueluti si heres sit institutus et periculum subeat dominus hereditatis perdendae. quod et Iulianus scribit. item si mortuum hominem condicat, consecutur ait pretium hereditatis.

ULPIANUS libro quadragensimo primo ad Sabinum. Si seruus uel filius familiis furtum commiserit, condicendum est domino id quod ad eum peruenit: in residuum noxae serum dominus dedere potest. [B. 60, 10, 4 S 15]

PAULUS libro nono ad Sabinum. Ex furtiu causa filio familias condici potest: numquam enim ea condictio alius quam qui fecit tenetur aut heres eius.

ULPIANUS libro trigensimo octavo ad edictum. Proinde etsi ope consilio alienus furtum factum sit, condictio non tenebitur, etsi furti tenetur. [B. 60, 10, 6 S 19]

IDEM libro quadragensimo secundo ad Sabinum. Si pro fure damnum decidum sit, condictio non impediri uerissimum est: decisione enim furti quidem actio, non autem condictio tollitur. Furti actio poenam petit legitimam, condictio rem ipsam. ea res facit, ut neque furti actio per condictio neque condictio per furti actionem consumatur. is itaque, cui furtum factum est, habet actionem furti et condictio et uindicationem, habet et ad exhibendum actionem. Condictio rei furtiu, quia rei habet persecutionem, heredem quoque furis obligat, nec tantum si uiuat seruus furtiu, sed etiam si decessit: sed et si apud furis heredem diem suum obiit seruus furtiu, uel non apud ipsum, post mortem tamen furis, dicendum est condictio aduersus heredem durare. quae in herede diximus, eadem erunt et in ceteris successoribus. [B. 60, 10, 7 S 25 29]

IDEM libro uicensimo septimo ad edictum. In re furtiu condictio ipsorum corporum competit: sed utrum tamdiu, quamdiu existent, an uero et si desierint esse in rebus humanis? et si quidem optulit fur, sine dubio nulla erit condictio: si non optulit, durat condictio aestimationis eius: corpus enim ipsum praestari non potest. Si ex causa furtiu res condicatur, cuius temporis aestimatio fiat, quaeritur. placet tamen id tempus spectandum, quo res umquam plurimi fuit, maxime cum deteriore rem factam fur dando

F[P(VLU)]

6 condictio] P^oU^s, condictio FP^oLU^s
 7 quamvis cum eis agi non possit] conformat B: εἰ καὶ ἄγτοι οὐκ ἐνάργεται, collatis scholitis: οὐδὲ ἐνάργεται ἄγτος, ἀλλ᾽ ἔστι μὲν ἐνοχος, κατὰ δὲ τῶν ἀγτοῦ ἐπιτρόπων κινέται ἡ ἀργανή, item Ep.: ἐνάργεσθαι δι' ἀγτῶν οὐ δύνανται 14 condicendus P^o 15 dominus dedere] dedere P^oVU^s, dedere dominus L

17 condictio F^o, condictio F^o 18 ope et consilio PVLU 19 furtum factum] furatus P^o, furtum V? 23 condictio per furti actionem] condictio furti actio P^oV, condictio furti actione U 27 diem om. P^oV 28 furis] fortis F^o 29 erunt] erit P^o 33 durat] dura P^o

2 non liberatur: semper enim moram fur facere uidetur. Nouissime dicendum est etiam fructus in hac actione uenire.

9 IDEM libro trigensimo ad edictum. In condicione ex causa furtiva non pro [B. 60, 10, 9] parte quae peruenit, sed in solidum tenemur, dum soli heredes sumus, pro parte autem heres pro ea parte, pro qua heres est, tenetur.

10 IDEM libro trigensimo octauo ad edictum. Siue manifestus fur siue nec [B. 60, 10, 10] manifestus sit, poterit ei condici. ita demum autem manifestus fur condicione tenebitur, si deprehensa¹ non fuerit a domino possessio eius²: ceterum nemo furum condicione tenetur, posteaquam dominus possessionem adprehendit. et ideo Julianus, ut procedat in fure manifesto tractare de condicione, ita proponit furem deprehensum aut occidisse aut 1 fregisse aut effudisse id quod interceperat. Ei quoque, qui ui bonorum raptorum tenetur, 2 condici posse Julianus libro uicensimo secundo digestorum significat. Tamdui autem condicione locus erit, donec domini facto dominium eius rei ab eo recedat: et ideo si eam 3 rem alienauerit, condicere non poterit. Unde Celsus libro duodecimo digestorum scribit, si rem furtivam dominus pure legauerit furi, heredem ei condicere non posse: sed et si non ipsi furi, sed alii, idem dicendum est cessare condicione, quia dominium facto testatoria, id est domini, discessit.

11 PAULUS libro trigensimo nono ad edictum. Sed nec legatarius condicere [B. 60, 10, 11] potest: ei enim competit condicatio, cui res subrepta est, uel heredi eius: sed vindicare rem legatam ab eo potest.

12 ULPIANUS libro trigensimo octauo ad edictum. Et ideo eleganter Marcellus [B. 60, 10, 12] definit libro septimo: ait enim: si res mihi subrepta tua remaneat, condices³. sed et si 1 dominium non tuo facto amiseris, aequo condices. In communi igitur re eleganter ait interesse, utrum tu prouocasti communi diuidendo iudicio an prouocatus es, ut, si prouocasti communi diuidendo iudicio, amiseris condicione, si prouocatus es, retineas. 2 Neratius libris membranarum Aristonem existimasse refert eum, cui pignori res data sit, incerti condicione acturum, si ea subrepta sit.

13 PAULUS libro trigensimo nono ad edictum. Ex argento subrepto pocula [B. 60, 10, 13] facta condici posse Fulcinius ait: ergo in condicione poculorum etiam caelaturaæ aestimatio fiet, quae impensa furis facta est, quemadmodum si infans subreptus adoleuerit, aestimatio fit adulescentis, quamuis cura et sumptibus furis creuerit.

14 IULIANUS libro uicensimo secundo || digestorum. Si seruus furtivus sub condicione legatus fuerit, pendente ea heres condicione habebit et, si lite contestata condicio existiterit, absolutio sequi debebit, perinde ac si idem seruus sub condicione liber esse iussus fuisset et lite contestata condicio existitisset: nam nec petitoris iam interest hominem recipere et res sine dolo male furis eius esse desiit. quod si pendente condicione indicaretur, index 1 aestimare debebit, quanti emptorem inuenierit. Canere autem ex hac actione petitor ei cum 2 quo agitur non debebit. Boue subrepto et ocoiso condicatio et bouis et corii et carnis domino competit, scilicet si et corium et caro conrectata fuerint: cornua quoque condicentur. sed si dominus condicione bouis pretium consecutus fuerit et postea aliquid eorum, de quibus supra dictum est, condicet, omnimodo exceptione summouetur. contra si corium F[P(VLU)]

¹ adprehensa? ² eius] rei? ³ si res s. t. remaneat, mihi condices?

1 nouissimo PLU^a 2 in hac actione] F^bPVLU, in hanc actionem F^c 3 tricesimo F^d, uicesimo PVLU 5 heres pro] heredes pro P^e 6 tricensimo F^f 7 ei] F^gL^h, autem Fⁱ, om. PVL^jU | autem om. F^k 11 raptorum 'et' tenetur F^l 13 domini facto om. P^m 14 condicere non poterit] FPⁿ et ex Pi(sana) U^o, om. P^pV^qL^rU^s, cessat condicatio V^t, non condicere poterit, al. condicere non posse L^u 16 dominium] domini P^v?V | testatores FP^w? 17 dicesit P^x 18 tricesimo F^y

19 heredi eius] heredibus P^z?V, heredibus eius U 22 si res mihi subrepta tua remaneat] ei τὸ πράγμα σοι παρ' ἔμοι κλαπῆ BS (Cyr.) 23 re] se P^{aa} 24 an prou. ... 25 iudicio om. P^{ab} 25 condiceti onem F^{ac} | es] est P^{ad} 27 sit] est F^{ae} 28 libro xxxviii U, libro xxx PVL 29 fulcinus F^{af}PL 30 qua'se F^{ag} 32 iulianus] ulpianus PVLU 36 res] si res PVL, hoc si res U 39 conrectata] concitata P^{ah}V | fuerunt F^{ai}, fuerit PVL^{aj} 40 pr'aetium F 41 submouebitur PL

- condixerit et pretium eius consecutus beuem condicet, offerente fure pretium bouis detracto
8 pretio corii doli mali exceptione summouebitur. Idem iuris est uuis subreptis: nam et
mustum et uinacia iure condici possunt.
- 15 Celsus libro duodecimo digestorum. Quod ab alio seruus subripuit, eius [B. 60, 10, 14] E
nomine liber furti tenetur: condici autem ei non potest, nisi liber contrectauit. ⁵
- 16 POMPONIUS libro trigensimo octavo ad Quintum Mucium. Qui furtum ad- [B. 60, 10, 15] Ef
mittit uel re commodata¹ uel deposita utendo, condicione quoque ex furtiva causa ob-
stringitur: quae differt ab actione commodati hoc, quod, etiamsi sine dole malo et culpa
eius interierit res, condicione tamen tenetur, cum in commodati actione non facile ultra
culpam et in depositi non ultra dolum malum teneatur is, cum quo depositi² agetur. ¹⁰
- 17 PAPINIANUS libro decimo quaestionum. Parui refert ad tollendam condicatio- [B. 60, 10, 17] P
nem, offeratur seruus furtivus an in aliud nomen aliquum statum obligationis transferatur:
nec me mouet, praesens homo fuerit nec ne, cum mora, quae eueniebat ex furto, ueluti
quadam delegatione finiatur. ¹⁴
- 18 SCAMOULA libro quarto quæstionum. Quoniam furtum fit, cum quis inde- [B. 60, 10, 18] P
bitos nummos sciens acceperit, uidendum, si procurator suos nummos soluat, an ipsi fur-
tum fiat. et Pomponius epistularum libro octavo ipsum condicere ait ex causa furtiva: sed
et me condicere, si ratum habeam quod indebitum datum sit. sed altera condicione al-
tera tollitur. ¹⁹
- 19 PAULUS libro tertio ad Neratium. Iulianus ex persona filiae, quae res amouit, [B. 60, 10, 19] P
dandam in patrem condicionem in peculium respondit.
- 20 TRYPHONINUS libro quinto decimo disputationum. Licet fur paratus fuerit [B. 60, 10, 20] P
excipere condicionem et per me steterit, dum in rebus humanis res fuerat, condicere eam,
postea autem perempta est, tamen durare condicionem ueteres uoluerunt, quia uidetur,
qui primo inuitu domino rem contrectauerit, semper in restituenda ea, quam nec debuit auferre, moram facere. ²⁵

II.

R DE CONDICTIONE EX LEGE R

- 1 PAULUS libro secundo ad Plautium. Si obligatio lege noua introducta sit nec [B. 24, 8, 6] E
cautum eadem lege, quo genere actionis experiamur, ex lege agendum est. ³⁰

III.

R DE CONDICTIONE TRITICIARIA R

- 1 ULPIANUS libro uicensimo septimo ad edictum. Qui certam pecuniam num- [B. 24, 8, 7] S
ratam petit, illa actione uitur 'si certum petetur': qui autem alias res, per triticariam con-
ditionem petet. et generaliter dicendum est eas res per hanc actionem peti, si quae sint ³⁵
praeter pecuniam numeratam, sive in pondere sive in mensura constant, sive mobiles || sint ²⁰²
sive soli. quare fundum quoque per hanc actionem petimus et si uectigalis sit sive ius
1 stipulatus quis sit, ueluti usum fructum uel seruitutem utrorumque praediorum. Rem
autem suam per hanc actionem nemo petet, nisi ex causis ex quibus potest, ueluti ex
causa furtiva uel ui³ mobili abrepta. ⁴⁰

F[P(VLU)]

¹ uel commodata re? ² depositi del. (Hal.) ³ re ins. (u. i.)

1 pr'a'etium F² | detracto] detracto furem P^a
2 coriiⁱ F² | uuis] unis F² 4 l. 15 contin-
nuatur antecedenti FPU 6 tricensimo F²
7 uel re] in re PVLU | queque F² 8 etiamsi]
etiam P^a 9 tamen om. F² | cum] cuius P^a
10 tenetur PL 12 aliudque status P^a
18 si pa'ratum F² | habeat P^aU^a 24 est
om. P^aVU 30 experiamur] sic, non expe-

rimir, F 82 triticaria F, triticaria ind. F,
triticaria P^a et ind., triticaria P^aVLU: Graeci
quoque modo τριτικάριον dicunt modo τριτικά-
ριον | R] resp. P, rs U 34 triticariam P^aV
85 peti om. P^a | si qua P^a 36 pondere] re
PVLU | constet P^aV 38 quis sit om. P^aV
40 ui mobili] immobili P^a, in re mobili P^a,
re mobili V

- 2 IDEM libro octavo decimo ad Sabinum. Sed et ei, qui ui aliquem de fundo [B. 24, 8, 8] deiecit, posse fundum condici Sabinus scribit, et ita et Celsus, sed ita, si dominus sit qui deiectus condicat: ceterum si non sit, possessionem eum condicere Celsus ait.
- 3 IDEM libro uicensimo septimo ad edictum. In hac actione si [Pon. p. 26. B. 24, 8, 9] quaeratur, res quae petita est cuius temporis aestimationem recipiat, uerius est, quod Seruius ait, condemnationis tempus spectandum: si uero desierit esse in rebus humanis, mortis tempus, sed ἐν πλάτει secundum Celsum erit spectandum: non enim debet nouissimum uitiae tempus aestimari, ne ad exiguum pretium aestimatio redigatur in seruo forte mortifere uulnerato. in utroque autem, si post moram deterior res facta sit, Marcellus scribit libro uicensimo habendam aestimationem, quanto deterior res facta sit: et ideo, si quis post moram seruum eluscatur dederit, nec liberari eum: quare ad tempus morae in his erit reducenda aestimatio.
- 4 GAIUS libro nono ad edictum prouinciale. Si merx aliqua, quae certo die [B. 24, 8, 10] dari debebat, petita sit, ueluti uinum oleum frumentum, tanti item aestimandam Cassius ait, quanti fuisset eo die, quo dari debuit: si de die nihil conuenit, quanti tunc, cum iudicium acciperetur. idemque iuris in loco esse, ut primum aestimatio sumatur eius loci, quod dari debuit, si de loco nihil conuenit, is locus spectetur, quo peteretur. quod et de ceteris rebus iuris est.

III.

R DE EO QUOD CERTO LOCO DARI OPORTET R

- 1 GAIUS libro nono ad edictum prouinciale. Alio loco, quam in quem sibi dari [B. 24, 9, 1] quisque stipulatus esset, non uidebatur agendi facultas competere. sed quia iniquum erat, si promissor ad eum locum, in quem daturum se promississet, numquam accederet (quod uel data opera faceret uel quia aliis locis necessario distingeretur), non posse stipulatorem ad suum peruenire, ideo uisum est utilem actionem in eam rem comparare.
- 2 ULPIANUS libro uicensimo septimo ad edictum. Arbitraria actio utrinque [B. 24, 9, 2] utilitatem continet tam actoris quam rei: quod si rei interest, minoris fit pecuniae condemnatio quam latentum est, aut si actoris, maioris pecuniae fiat¹. Hacc autem actio ex illa stipulatione uenit, ubi stipulatus sum a te Ephesi decem dari. Si quis Ephesi decem aut Capuae hominem dari stipulatus experietur, non debet detracto altero loco experiri, ne auferat loci utilitatem reo. Scœuola libro quinto decimo quaestionum ait non utique ea, quae tacite insunt stipulationibus, semper in rei esse potestate, sed quid debeat, esse in eius arbitrio, an debeat, non esse. et ideo cum quis Stichum aut Pamphilum promittit, eligere posse quod soluat, quamdiu ambo uiuunt: ceterum ubi alter decessit, extingui eius electionem, ne sit in arbitrio eius, an debeat, dum non uult uiuum praestare, quem solum debet. quare et in proposito eum, qui promisit Ephesi aut Capuae, si fuerit in ipsius arbitrio, ubi ab eo petatur, conueniri non potuisse: semper enim alium locum electurum: sic eueniare, ut sit in ipsius arbitrio, an debeat: quare putat posse ab eo peti altero loco et sine loci adiectione: damus igitur actori electionem petitionis. et generaliter definit Scœuola petitorem electionem habere ubi petat, reum ubi soluat, scilicet ante petitionem. F[P(VLU)]

¹ pecuniae fiat del. (Hal.)

1 uim aliquem defuncto defecit P^a 2 condici's Fⁱ | ita et] F^{s1}, ita F^aP^aV^aL^a | si om. Fⁱ 4 septimo om. P^aV^aL^a | in hanc actionem P^aV^aL^a 5 recipiet PL 7 sed ἐν πλάτει] sed entia... P^a, sententia a te. U^a, sed etiam ante P^a, sed etiam ante V^aL^aU^a, inc. V^aL^a | expectandum PU^a 8 redigatur] rei dicatur P^aV^a, rei ducatur P^aV^aL^a 9 uulneratum P^a | moram deterior res] moras P^a | marcellus ... 10 facts sit om. Fⁱ 10 sit facts P^aV^aL^a

11 morae] moram P^a 13 merx] mera Fⁱ, res P^aV^aL^a 14 debeat P^aV^aL^a | tanta Fⁱ 16 quod P^a 21 non o' Fⁱ 22 quisque] quis P^aV^aL^a | eset] est P^aV^aL^a 27 fiat P^aV^aL^a | condemnatio Fⁱ 28 intentum] F^aP^aL^aU^a, intentatum F^aP^aL^a 31 reo om. P^aV^aL^a | a scœuola L inc. P^aV^a 33 cum quis] cum qui F, qui P^a, locum qui P^aV^aL^a: ἐνθα τις ὁμολογεῖ Πέτρον ἢ Παύλον B (Διον.) 38 eneniret VU, enenaret L^a, inc. P^a

proinde mixta, inquit, rerum || alternatio locorum alternationi ex necessitate facit actoria f. 202 electionem et in rem propter locum: aliquin tollis ei actionem, dum uis reseruare reo optionem. Si quis ita stipulatur 'Ephesi et Capuae', hoc ait, ut Ephesi partem et Capuae partem petat. Si quis insulam fieri stipuletur et locum non adiciat, non ualeat stipulatio. Qui ita stipulatur 'Ephesi decem dari', si ante diem, quam Ephesum peruenire possit, agat, 5 perperam¹ ante diem agi, quia et Iulianus putat diem tacite huic stipulationi inesse. quare uerum puto, quod Iulianus ait eum, qui Romae stipulatur hodie Carthaginem dari, inutiliter stipulari. Idem Iulianus tractat, an is, qui Ephesi sibi aut Titio dari stipulatus est, si alibi Titio soluatur, nihilo minus possit intendere sibi dari oportere. et Iulianus scribit liberationem non contigisse atque ideo posse peti quod interest. Marcellus autem et alias 10 tractat et apud Iulianum notat posse dici et si mihi alibi soluatur, liberationem contigisse, quamuis iniuitu accipere non cogar: plane si non contigit liberatio, dicendum ait superesse petitionem integrae summae, quemadmodum si quis insulam alibi fecisset quam ubi promiserat, in nihilum liberaretur. sed mihi uidetur summae solutio distare a fabrica insulae et ideo quod interest solum petendum. Nunc de officio iudicis huius actionis loquendum 15 est, utrum quantitati contractus debeat servire an uel excedere uel minuere quantitatem debeat, ut, si interfuisset rei Ephesi potius soluere quam eo loci quo conueniebatur, ratio eius haberetur. Iulianus Labeonis opinionem secutus etiam actoris habuit rationem, cuius interdum potuit interesse Ephesi recipere: itaque utilitas quoque actoris ueniet. quid enim si trajecticam pecuniam dederat Ephesi recepturus, ubi sub poena debebat pecuniam uel 20 sub pignoribus, et distracta pignora sunt uel poena commissa mora tua? uel fisco aliquid debebatur et res stipulatoris uilissimo distracta est? in hanc arbitrariam quod interfuit ueniet et quidem ultra legitimum modum usurarum. quid si merces solebat comparare: an et lucri ratio habeatur, non solius damni? puto et lucri habendam rationem.

GAIUS libro nono ad edictum prouinciale. Ideo in arbitrium iudicis refertur [B. 24, 9, 8] S haec actio, quia scimus, quam uaria sint pretia rerum per singulas ciuitates regionesque, maxime uini olei frumenti: pecuniarum quoque licet uideatur una et eadem potestas ubique esse, tamen aliis locis facilius et leuis usuris innenuntur, aliis difficultius et grauibus usuris.

ULPIANUS libro uicesimo septimo ad edictum. Quod si Ephesi petetur, ipsa [B. 24, 9, 4] S sola summa petetur nec amplius quid, nisi si quid esset stipulatus, uel si temporis utilitas 20 interuenit. Interdum index, qui ex hac actione cognoscit, cum sit arbitraria, absoluere reum debet cautione ab eo exacta de pecunia ibi soluenda ubi promissa est. quid enim si ibi uel oblata pecunia actori dicatur uel deposita uel ex facili soluenda? nonne debebit interdum absoluere? in summa sequitatem quoque ante oculos habere debet index, qui huic actioni addictus est.

PAULUS libro uicensimo octavo ad edictum. Si heres a testatore iussus sit [B. 24, 9, 6] S certo loco quid dare, arbitraria actio competit:

POMPONIUS libro uicensimo secundo ad Sabinum. aut mutua pecunia sic data [B. 24, 9, 6] S fuerit, ut certo loco reddatur.

PAULUS libro uicensimo octavo ad edictum. In bonae fidei iudicis, etiamsi [B. 24, 9, 7] S in contrahendo conuenit, ut certo loco quid praestetur, ex empto uel uendito || uel deposito f. 203

F[P(VLU)]

¹ agit, cum constet perperam uel talia uidentur excidiisse

1 mixta] in- ta P^a | fecit P^a, inc. L^a 2 reo] sed F^a, om. L^a 3 et capuae hoc... 5 stipulatur epheasi om. P^a, inc. V^aL^a 8 item PVLU| is] his F^a-P^a | est om. P^a 10 non om. P^aV | contigisse t' F^a | alias] alia P^a 13 promiserit PVLU 14 a om. P^aV 20 dederat (dederit F^a) ... pecuniam om. P^a 21 sunt] sint PL | commissa mora tua] commissam mortua P^a, commissa uel mortua L^a, com-

missa mora P^a, commissa post moram U^a, inc. U^a 22 ha'n'c F^a 23 solebat] solueb.. P^a | 'et' an et F^a 26 sunt PVL^aU, suint (sic) L^a 27 licet] licet F^aL^a 30 nisi si] nisi PVL 32 reum] eum P^a, rerum U^a 33 si ibi sibi P^a, si sibi L^a 34 absoluere] soluere P^aV 36 heres index qui huic ac' a testatore F^a 38 sic] sibi PVLU 40 bona'e' F^a

- 1 actio competit, non arbitraria actio. Si tamen certo loco traditurum se quis stipulatus sit, B. 24, 9, 8 S
hac actione utendum erit.
- 8 AFRICANUS libro tertio quaestionum. Centum Capuae dari stipulatus fide- B. 24, 9, 8 S
iussorem acceperisti: ea pecunia ab eo similiter ut ab ipso promissore peti debebit, id est 15
ut, si alibi quam Capuae petantur, arbitraria agi debeat hisque tanti aestimetur, quanti 5
eius uel actoris interfuerit eam summam Capuae potius quam alibi solui. nec oportebit, 10
quod forte per reum steterit, quo minus tota centum Capuae soluerentur, obligationem fide-
iusoris augeri: neque enim haec causa recte comparabitur obligationi usurarum: ibi enim
duae stipulationes sunt, hic autem una pecuniae creditae est, circa cuius exsecutionem
aestimationis ratio arbitrio iudicis committitur. eiusque differentiae manifestissimum argu- 10
mentum esse puto, quod, si post moram factam pars pecuniae soluta sit et reliquum pe-
tatur, officium iudicis tale esse debeat, ut aestimet, quanti actoris intereat eam dumtaxat
summam quae petetur Capuae solutam esse.
- 9 ULPIANUS libro quadragensimo septimo ad Sabinum. Is, qui certo loco dare B. 24, 9, 9 Sf*
promittit, nullo alio loco, quam in quo promisit, soluere inuitu stipulatore potest. 15
- 10 PAULUS libro quarto quaestionum. Si post moram factam, quo minus Capuae B. 24, 9, 10 P
solueretur, cum arbitraria uellet agere, fideiussor acceptus sit eius actionis nomine, uidean-
mus, ne ea pecunia, quae ex sententia iudicis accedere potest, non debeatur nec sit in 20
obligatione, adeo ut nunc quoque sorte soluta uel si Capuae petatur, arbitrium iudicis
cesset: nisi si quis dicat, si iudex centum et niginti condemnare debuerit, centum solutiis 25
ex uniuersitate, tam ex sorte quam ex poena solutum uideri, ut supersit petitio eius quod
excedit sortem¹, et accedat poena pro eadem quantitate. quod non puto admittendum,
tanto magis, quod creditor accipiendo pecuniam etiam remississe poenam uidetur.

V.

24

R DE PECUNIA CONSTITUTA R

SPEA

- 1 ULPIANUS libro uicensimo septimo ad edictum. Hoc edicto praeceptor facit nr- B. 26, 7, 1 S
turali aequitat: qui constituta ex consensu facta custodit, quoniam graue est fidem fallere.
- 1 Ait praeceptor: 'Qui pecuniam debitam constituit'. 'qui' sic accipendum est 'quaeue', nam et 20
2 mulieres de constituta tenentur, si non intercesserint. De pupillo etsi nihil sit expressum
3 edicto, attamen sine tutoris auctoritate constituendo non obligatur. Sed si filius familias 25
constituerit, an teneatur, quaeritur: sed puto uerum et ipsum constituentem teneri et
4 patrem de peculio. Eum, qui inutiliter stipulatus est, cum stipulari uoluerit, non constitui
sibi, dicendum est de constituta experiri non posse, quoniam non animo constituentis, sed 30
5 promittentis factum sit. An potest aliud constitui quam quod debetur, quaeasitum est.
sed cum iam placet rem pro re solui posse, nihil prohibet et aliud pro debito constitui: 35
denique si quis centum debens frumentum eiusdem pretii constituat, puto ualere consti-
6 tutum. Debitum autem ex quacumque causa potest constitui, id est ex quocumque contractu
sive certi sive incerti, et si ex causa exemptionis quis premium debeat uel ex causa dotis uel 40
7 ex causa tutelae uel ex quocumque alio contractu. Debitum autem uel natura sufficit. Sed
et is, qui honoraria actione, non iure ciuili obligatus est, constituendo tenetur: uidetur enim 45
debitum et quod iure honorario debetur. et ideo et pater et dominus de peculio || obstricti 2. 203'
si constituerint, tenebuntur usque ad eam quantitatem, quae tunc fuit in peculio, cum con-
stituebatur: ceterum si plus suo nomine constituit, non tenebitur in id quod plus est.
- F[P(VLU)]

¹ sortem] ex sorte?

1 traditum] F, contradictrum P^a (*non* F),
contraeturum U^a, condictrum P^a VLUⁱ
5 quanti] quanati P^a 6 auctoris P^a U^a 7 per
reum F^a 8 comparauit F^a 12 quantis
actori P^a, quantum actoris U^a 13 capuam P^a
18 qu'a'e F^a 19 obligationem PU | ideo P^a

27 aequitate F 28 pecuniam debitam] pec-
uniam P^a V, debitam pecuniam U 29 te-
netur P^a 36 centum om. P^a V | pr'a etii F^a
87 causa om. P^a 38 et si] ex si P^a 40 et
om. P^a U^a 42 constitueba'n'tur (n add. et
rureus deletum) F^a

- 2 IULIANUS libro undecimo digestorum. Quod si filii nomine constituerit se [B. 26, 7, 2] ^{S*}
decem solutarum, quamvis in peculio quinque fuerint, de constituta in decem tenebitur.
- 3 UPLIANUS libro uicensimo septimo ad edictum. Quod si maritus plus con- [B. 26, 7, 3] ^S
stituit ex dote quam facere poterat, quia debitum constituerit, in solidum quidem temetur,
1 sed mulieri in quantum facere potest condemnatur. Si quis autem constituerit quod iure 5
ciuili debebat, iure praetorio non debebat, id est per exceptionem, an constituendo teneatur,
quaeritur: et est uerum, ut et Pomponius scribit, eum non teneri, quia debita iuribus non
2 est pecunia quae constituta est. Si is, qui et iure ciuili et praetorio debebat, in diem sit
obligatus, an constituendo teneatur? et Labeo ait teneri constitutum¹, quam sententiam et
Pedius probat: et adicit Labeo uel propter has potissimum pecunias, quae nondum peti 10
possunt, constituta inducta: quam sententiam non inuitus probarem: habet enim utilitatem,
ut ex die obligatus constituendo se eadem die soluturum teneatur.
- 4 PAULUS libro uicensimo nono ad edictum. Sed et si citeriore die constitutus [B. 26, 7, 4] ^S
se soluturum, similiter tenetur. ¹⁴
- 5 UPLIANUS libro uicensimo septimo ad edictum. Eum, qui Ephesi promisit [B. 26, 7, 5] ^S
1 se soluturum, si constitutus alio loco se soluturum, teneri constat. Julianus legatum Romae
constituentem, quod in prouincia acceperat, putat conueairi debere², quod et uerum est.
sed et si non cum Romae esset, sed in prouincia adhuc, constitutus se Romae soluturum,
2 denegatur in eum actio de constituta. Quod exigimus, ut sit debitum quod constituitur,
in rem exactum est, non utique ut is cui constituitur creditor sit: nam et quod ego deboe 20
3 tu constituendo teneberis, et quod tibi debetur si mihi constituatur, debetur. Julianus
quoque libro undecimo scribit: Titius epistulam ad me tamem emisit: 'Scripsi me secundum
'mandatum Seii, si quid tibi debitum³ adprobatum erit me⁴ tibi canturum et soluturum
4 'sine contiouersia.' tenetur Titius de constituta pecunia. Sed si quis constituerit alium
5 soluturum, non se pro alio, non tenetur: et ita Pomponius libro octauo scribit. Item si 25
mihi constituas te soluturum, teneberis: quod si mihi constituueris Sempronio te soluturum,
6 non teneberis. Julianus libro undecimo digestorum scribit procuratori constitui posse: quod
7 Pomponius ita interpretatur, ut ipsi procuratori constituas te soluturum, non domino. Item
8 tutori pupilli constitui potest et actori municipum et curatori furiosi⁵: sed et ipsi consti-
9 tuentes tenebuntur. Si actori municipum uel tutori pupilli uel curatori furiosi uel adu- 20
lescentis ita constituatur municipibus solui uel pupillo uel furioso uel adulescenti, utilitatis
gratis puto dandam municipibus uel pupillo uel furioso uel adulescenti utilem actionem.
10 Seruo quoqne constitui posse constat et, si seruo constitutatur domino solui uel ipse seruo,
qualemqualem seruam domino adquirere obligationem. ²⁴
- 6 PAULUS libro secundo sententiarum. Idem est et si ei qui bona fide mihi [B. 26, 7, 6] ^{*P}
seruit constitutum fuerit.
- 7 UPLIANUS libro uicensimo septimo ad edictum. Sed et si filio familias || con- [B. 26, 7, 7] ^S
1 stitutatur, ualet constitutum. Si mihi aut Titio stipuler, Titio constitui suo nomine non ^{q. 21 f. 204}
posse Julianus ait, quia non habet petitionem, tametsi solui ei possit. ²⁰
- 8 PAULUS libro uicensimo nono ad edictum. Si uero mihi aut Titio constitueris [B. 26, 7, 8] ^S

F[P(VLU)]

¹ constitutum del. (Hal.) ² firmant B: ὁ πρεσβευτής ἐν Ῥώμῃ ἀντιφωνῶν ὅπερ ἐν ἑπαρχίᾳ
ἐλέγεται, εἰ δέ ἐν ἑπαρχίᾳ ὃν cest.: conueniri non debere (similiter Cuiacius: cf. D. 5,
1, 8)? ³ debitum] debet cum? ⁴ me del. (similiter Hal.) ⁵ uel adulescentis ins.

1 iulianus] uipianus PVU 2 teneuitur F¹ huic F² 24 sed om. P^oV 27 procurato-
4 quam] F⁴, quanti F^oP^oV^o, quam quanti rem F¹, procurari L^o 28 its] item P^oU^o
6 cui. debebat] cui. debebat PVLU^o 29 municipium P^oVL^o | sed et] sed P^oVU^o
7 iuribus] iuribus F, aut iuribus aut iuribus 30 municipium P^oL^o 34 qualemqualem] F
PLU^o 8 et iure] ex iure P^oU, iure L^o et ex Pi(sana) U^o, qualem P^o, quare P^oV^oLU^o,
12 tenetur P^o 16 constitutus] consistat P^o: inc. V^o 35 est om. PVL 38 constitutum]
si constitutus alio loco se soluturum om. V^oL^o | stipuler a titio P^o
18 prouincia] prouincia acceperat P^o | ad- 40 si ue'p'ro F², siue P^o

- te soluturum, mihi competit actio: quod si, posteaquam soli mihi te solutarum constituisti, solueris Titio, nihilo minus mihi teneberis.
- 9 PAPINIANUS libro octavo quaestionum. Titius tamen indebiti condictione te- [B. 26, 7, 9] *P
nabitur, ut quod ei perperam solutum est ei qui soluit reddatur.⁴
- 10 PAULUS libro uicensimo nono ad edictum. Idem est et si ex duobus reis [B. 26, 7, 10] S
stipulandi post alteri constitutum, alteri postea solutum est, quia loco eius, cui iam solutum
est, haberi debet is cui constitutur.
- 11 ULPIANUS libro uicensimo septimo ad edictum. Haecnon igitur constitutum [B. 26, 7, 11] S
ualebit, si quod constitutitur debitum sit, etiamsi nullus appareat, qui interim debeat: ut
puta si ante aditam hereditatem debitoris uel capto eo ab hostibus constitutus quis se so-¹⁰
lutorum: nam èt Pomponius scribit ualere constitutum, quoniam debita pecunia constituta
est. Si quis centum aureos debens ducentos constitutus, in centum tantummodo tenetur,
quia ea pecunia debita est: ergo et is, qui sortem et usuras quae non debebantur consti-
tuit, tenebitur in sortem dumtaxat.¹⁴
- 12 PAULUS libro tertio decimo ad edictum. Sed et si decem debeantur et de- [B. 26, 7, 12] *E
cem et Stichum constitutus, potest dici decem tantummodo nomine teneri.
- 13 IDEM libro uicensimo nono ad edictum. Sed si quis uiginti debens decem [B. 26, 7, 13] S
constitutus se soluturum, tenebitur.
- 14 ULPIANUS libro uicensimo septimo ad edictum. Qui autem constituit se so- [B. 26, 7, 14] S
lutorum, tenetur, sine adiecit certam quantitatem sive non. Si quis constituerit se pignus ²⁰
daturum: cum utilitas pignorum inreparatur, debet etiam hoc constitutum admitti. Sed et
si quis certam personam fideiussuram pro se constituerit, nihilo minus tenetur, ut Pom-
ponius scribit. quid tamen si ea persona nolit fideiubere? puto teneri eum qui constituit,
nisi aliud actum est. quid si ante decessit? si mora interueniente, aequum est teneri eum
qui constituit uel in id quod interest uel ut aliam personam non minus idoneam fide-²⁵
sibentem praestet: si nulla mora interueniente, magis puto non teneri. Constituere autem
et praesentes et absentes possumus, sicut pacisci, et per nuntium et per nosmet ipos, et
quibuscumque uerbis.
- 15 PAULUS libro uicensimo nono ad edictum. Et licet libera persona sit, per [B. 26, 7, 15] S
quam tibi constitui, non erit impedimentum, quod per liberam personam adquirimus, quia ³⁰
ministerium tantummodo hoc casu praestare uidetur.
- 16 ULPIANUS libro uicensimo septimo ad edictum. Si duo quasi duo rei con- [B. 26, 7, 16] S
stituerimus, uel cum altero agi poterit in solidum. Sed et certo loco et tempore con-
stituere quis potest, nec solum eo' loci posse eum petere, ubi ei constitutum est, sed
exemplo arbitriae actionis ubique potest. Ait praetor: 'si appareat eum qui constituit ³⁵
'neque soluere neque fecisse neque per actorem stetit, quo minus fieret quod constitutum
est.' Ergo si non stetit per actorem, tenet actio, etiamsi per rerum naturam stetit: sed
magis dicendum est subueniri reo debere. Haec autem uerba praetoris 'neque fecisse
'reum quod constituit' utrum ad tempus constituti pertinent an uero usque ad litis con-
testationem trahimus, dubitari potest: et puto ad tempus constituti.⁴⁰
- 17 PAULUS libro uicensimo nono ad edictum. Sed et si alia die offerat nec actor [B. 26, 7, 17] S
accipere uoluit nec ulla causa iusta fuit non || accipiendi, aequum est succurri reo aut ²⁰⁴
exceptione aut iusta interpretatione, ut factum actoris usque ad tempus iudicij ipsi noceat:

F[P(VLU)]

6 post additum in F a m. 2 scribit Brenc-
mannus male | cui] tibi P^e 7 est om. P^eV
9 ualeuit F 11 constitutum F (suppl. f) | com-
stituta Fⁱ 12 aureos] reos P^e 13 quia
ea] U, quia ex F, qui ex P^e, quod ea PⁱL |
et is] ex his P^e 16 nomina tenere P^e,
nomine (?) tenere V 24 nisi ... 25 con-
stitutus om. P^e (suppl. m. I) | actum] datum

P^e, ..tum V^e, caustum V^eU | quod si PVLU
25 fidemibentem PU, fideiubentem L
26 praestat P^e | magis] FⁱPⁱLU, agis FⁱP^e
30 constitutus fLⁱU^e 34 posse om. PVL |
eum om. U 37 ergo] quod P^e 39 per-
tinent ... 40 constitutus om. P^e (suppl. m. I)
41 et si] et P^e, si V^e

- ut illa uerba 'neque fecisset'¹ hoc significant, ut neque in diem in quem constituit fecerit neque postea.
- 18 UPLIANUS libro uicensimo septimo ad edictum. Item illa uerba praetoris [B. 26, 7, 18] S 'neque per actorem stetisse' eandem recipiunt dubitationem. et Pomponius dubitat, si forte ad diem constituti per actorem non steterit, ante stetit vel postea. et puto et haec ad s diem constituti referenda. proinde si ualeatudine impeditus aut ui aut tempestate petitor 1 non uenit, ipsi nocere Pomponius scribit. Quod adicitur: 'eamque pecuniam cum consti- tuebatur debitam fuisse', interpretationem pleniorum exigit. nam primum illud efficit, ut, si quid tunc debitum fuit cum constitueretur, nunc non sit, nihilo minus teneat consti- tatum, quia retrosum se actio refert. proinde temporali actione obligatum constituendo 10 Celsus et Iulianus scribunt teneri debere, licet post constitutum dies temporalis actionis exierit. quare et si post tempus obligationis se soluturum constituerit, adhuc idem Iulianus putat, quoniam eo tempore constituit, quo erat obligatio, licet in id tempus quo non tene- 2 batur. E re autem est hic subiungere, utrum poenam contineat haec actio an rei perse- 3 cutionem: et magis est, ut etiam Marcellus putat, ut rei sit persecutio. Vetus fuit dubi- 15 tatio, an qui hac actione egit sortis obligationem consumat. et tutius est dicere solutione potius ex hac actione facts liberationem contingere, non litis contestatione, quoniam solutio ad utramque obligationem proficit.
- 19 PAULUS libro uicensimo nono ad edictum. Id quod sub condicione debetur, [B. 26, 7, 19] S siue pure siue certo die constituantur, eadem condicione suspenditur, ut existente condicione 20 1 teneatur, deficiente utraque actio depereat². Sed is, qui pure debet, si sub condicione 2 constituant, inquit Pomponius in hunc utili actionem esse. Si pater uel dominus consti- 3 tuerit se soluturum quod fuit in peculio, non minueretur peculium eo, quod ex ea causa obstrictus esse coepit: et licet interierit peculium, non tamen liberatur.
- 20 IDEM libro quarto ad Plautium. Nec enim quod crescit peculium aut de- [B. 26, 7, 20] *E crescit, pertinet ad constitutoriam actionem.
- 21 IDEM libro uicensimo nono ad edictum. Promissor Stichi post moram ab [B. 26, 7, 21] S 1 eo factam mortuo Sticho si constituerit se pretium eius soluturum, tenetur. Si [Pon. 4, 4, 8, 2] sine die constitutas, potest quidem dici te non teneri, licet uerba edicti late pateant: alio- 2 quin et confessim agi tecum poterit, si statim ut constituisti non solvas: sed modicum tem- 3 pus statuendum est non minus decem dierum, ut exactio celebretur. Constituto [Pon.] 20 satis non facit, qui soluturum se constituit, si offerat satisfactionem. si quis autem con- 4 stituat se satiadaturum, fideiussorem uel pignora det, non tenetur, quia nihil intersit, quem- admodum satisfaciat.
- 22 IDEM libro sexto breuium. Si post constitutam tibi pecuniam hereditatem ex [B. 26, 7, 22] S senatus consulto Trebelliano restitueris, quoniam sortis petitionem transtulisti ad alium, de- neganda est tibi pecuniae constitutae actio. idem est in hereditatis possessore post euictam hereditatem. sed magis est, ut fideicommissario uel ei qui uicit decernenda esset actio.
- 23 IULIANUS libro undecimo digestorum. Promissor hominis homine mortuo, [B. 26, 7, 23] S

F[P(VLU)]

¹ fecisse (u. i.) ² teneat utraque actio, deficiente depereat?

1 nec P^a | fecisse PVLU 5 ante stetit] ante P^aV^aL^aU^a, an P^aL^aU^a, an autem V^a | et puto et] F^aPVLU, et puto F^a 6 referendam P^a 7 quod adicitur] qu.. dicitur P^a 8 interpr'a etationem F^a 9 tunc om. P^a | nihilominus F^a 10 obligatus PVLU? 11 con- 13 obligatus fPVLU, obligat.. V^a | tene- 14 e re] F et ex Pi(sana) U^a, here P^a, bene P^aV^aL^aU^a, inc. V^a | conti- 16 solitione P^a 18 utram-

qua F^a (em. m. 3) 20 puro P^a | condicio- ne'm. F^a 21 'si' sub F^a 27 promis's'or'i F^a 28 pr'a etium F^a 32 constitut se P^a 33 det non tenetur] denotetur P^a 35 breuium] F^a, breuis edicti F^a, breuis edictio (edicto V^a) PVLU: obserua hosce librou in digestis, ubi sequare F^a, et in indice et ad librum usque XXVI citari nomine breuium, deinde inde a libro digestorum XXVII nomine breuis edicti 37 possessorem P^aL^aU^a 38 hereditatem om. P^aV^a 39 promisor F

cum per eum staret quo minus traderetur, et si hominem daturum se constituerit, de constituta pecunia tenebitur, ut pretium eius soluat.

- 24 | MARCELLUS libro singulari responsorum. Titius Seio epistulam emisit in [B. 26, 7, 24] *Sf f. 205*
haec uerba: 'Remanserunt apud me quinquaginta ex credito tuo ex contracta pupillorum
'meorum, quos tibi reddere debebo idibus Maiis probos: quod si ad diem supra scriptum 5
'non dedero, tunc dare debebo usuras tot.' quaero, an Lucius Titius in locum pupillorum
hac cautione reus successerit. Marcellus respondit, si intercessisset stipulatio, successisse.
item quaero, an, si non successisset, de constituta teneatur. Marcellus respondit in sortem
teneri: est enim humanior et utilior ista interpretatio. 9
- 25 PAPINIANUS libro octauo quaestionum. Illud aut illud debuit et constituit [B. 26, 7, 25] *P*
alterum: an uel alterum quod non constituit soluere possit, quae situm est. dixi non esse
audiendum, si uelit hodie fidem constitutae rei frangere. Si iure iurando delato deberi tibi
iuraueris, cum habeas eo nomine actionem, recte de constituta agis. sed et si non 15
detulero iuriandum, sed referendi necessitate compulsus id fecero, quia nemo dubitat
modestius facere qui referat, quam ut ipse iure¹, nulla distinctio adhibetur, tametsi ob
tuam facilitatem ac meam uerecundiam subsecuta sit referendi necessitas.
- 26 SCAEUOLA libro primo responsorum. Quidam ad creditorem litteras eiusmodi [B. 26, 7, 26] *Pf*
fecit: 'Decem, quae Lucius Titius ex arca tua mutua accepere, salua ratione usurarum
'habees penes me, domine.' respondit secundum ea quae proponerentur actione de consti-
tuta pecunia eum teneri. 20
- 27 ULPIANUS libro quarto decimo ad edictum. Utrum praesente debitore an ab- [B. 26, 7, 27] *E*
sente constitutus quis, parui refert. hoc amplius etiam in iure constituere eum posse Pom-
ponius libro trigensimo quarto scribit: unde falsam putat opinionem Labeonis existimantis,
si, postquam quis constituit pro alio, dominus ei denuntiet ne soluat, in factum exceptio-
nem dandam: nec immerito Pomponius: nam cum semel sit obligatus qui constituit, factum 25
debitoris non debet eum excusare.
- 28 GAIUS libro quinto ad edictum prouinciale. Ubi quis pro alio constituit se [B. 26, 7, 28] *E*
solutur, adhuc is, pro quo constituit, obligatus manet.
- 29 PAULUS libro nicensimo quarto ad edictum. Qui iniuriarum uel furti uel ui [B. 26, 7, 29] *Ef*
bonorum raptorum tenetur actione, constituendo tenetur. 30
- 30 IDEM libro secundo sententiarum. Si quis duobus pecuniam constituerit tibi [B. 26, 7, 30] **P*
aut Tilio, et si stricto iure propria actione pecuniae constitutae manet obligatus, etiamsi
Tilio soluerit, tamen per exceptionem adiuuatur.
- 31 SCAEUOLA libro quinto digestorum. Lucius Titius Seiorum debitor decessit: [B. 26, 7, 31] *A*
hi pereuaserunt Publio Maenio, quod hereditas ad eum pertineret et fecerunt, ut epistulam 35
in eos exponat debitorem esse esse quasi heredem patrui sui confitentem, qui et addidit
epistulae suae, quod in rationes suas eadem pecunia peruenit. quae situm est, cum ad
Publum Maeium ex hereditate Lucii Titi nihil peruenierit, an ex scriptura proposita de
constituta pecunia conueniri possit et an doli exceptione uti possit. respondit nec ciuilem
eo nomine actionem competere: sed nec de constituta secundum ea quae proponerentur. 40
F[P(VLU)]
-
- ¹ qui deferat, quamvis ipse iure?
- 1 eum staret] *F²P⁴LU*, constaret *F¹*, ...aret *P²*: τὸν μετὰ γέρεας ἀποθανόντα δούλον *B* (*Anon.*) 5 deboe *PVLU* *maiis*] magii *P*, *mai LU* 6 deboe *P²VLU* 7 hac cau-
tione] ad cautionem *PVLU* 8 an *om. PVL* 10 aut illud] aut *P²* 13 agis] *F¹PL⁴U*, *agas L²*, agi *F²*: καλώς ἀντιφωνοῦμαι *B* (*Anon.*) 15 modestinus faceret quid *P²* 17 lite-
ram *P²* 18, mutuam *P²* ratione .t usura-
rum *P²* 19 habes penes me domine] *FP²*,
- habes penes me nomine *U²*, nomine habes
penes me *P²U²*, habes penes me *VL* 28 tri-
ge'simo *F²* 24 qui's' (s addidit, sed statim
denuo deleuit m. 2) *F²* 27 quarto *Taur.*
29 peculus *PVU* 32 propriacioni *F* (*em. f.*)
33 adiubatur *F* 34 seiorum) reiorum *P²*
35 pertinet *P²* 36 patris *P²*, inc. *U²* | ad-
dicit *P²* 38 peruenit *PVLU* 40 consti-
tuta] constituta pecunia conueniri possit
(posse *P²*) *PL*, constituta pecunia *U*, inc. *V²*

idem quaesit, usurarum nomine quod ex causa supra scripta datum sit, an repeti possit. respondit secundum ea quae proponerentur posse.

VI.

R COMMODATI UEL CONTRA R

SE

- 1 ULPIANUS libro uicensimo octauo ad edictum. Ait praetor: 'Quod quis com- [B.18, 1, 1] S
1 modasse dicetur, de eo iudicium dabo.' Huius edicti interpretatio non est difficilis. unum & solummodo notandum, quod qui edictum concepit commodati fecit mentionem, cum Paco-
nius utendi¹ fecit mentionem. inter || commodatum autem et utendum datum Labeo quidem f. 205' ait tantum interesse, quantum inter genus et speciem: commodari enim rem mobilem, non etiam soli, utendam dari etiam soli. sed ut appareat, proprie commodata res dicitur et quae 10 soli est, idque et Cassius existimat. Iunianus amplius etiam habitationem commodari posse
2 ait. Impuberes commodati actione non tenentur, quoniam nec constitut commodatum in pupilli persona sine tutoris auctoritate, usque adeo ut, etiamsi pubes factus dolum aut
culpam admiserit, hac actione non tenetur², quia ab initio non constitut. 14
- 2 PAULUS libro uicensimo nono ad edictum. Nec in furiosum commodati actio [B.18, 1, 2] S
danda est. sed ad exhibendum aduersus eos dabitur, ut res exhibits vindicetur.
- 3 ULPIANUS libro uicensimo octauo ad edictum. Sed mihi uidetur, si locuple- [B.18, 1, 3] S
tior pupillus factus sit, dandam utilem commodati actionem secundum diu Pii rescriptum.
1 Si redditus quidem sit res commodata, sed deterior redditus, non uidetur redditus, quae de-
terior facta redditur, nisi quid³ interest praestetur: proprie enim dicitur res non redditus, 20
2 quae deterior redditur. In hac actione sicut in ceteris bonae fidei iudiciis similiter in item
inurabitur: et rei iudicandae tempus, quanti res sit, obseruatur, quamvis in stricti⁴ litis con-
3 testatae tempus spectetur. Heres eius qui commodatum accepit pro ea parte qua heres
est conuenit, nisi forte habeat facultatem totius rei restituendae nec faciat: tunc enim
4 condemnatur in solidum, quasi hoc boni iudicis arbitrio conueniat. Si filio familias seruoue
commodatum sit, dumtaxat de peculio agendum erit: cum filio autem familias ipso et di-
recto quis poterit. sed et si ancillae uel filiae familias commodauebit, dumtaxat de peculio
5 erit agendum. Sed non tantum ex causa dolii earum personarum pater uel dominus con-
demnetur, sed et ipsius quoque domini uel patris fraus dumtaxat uenit, ut Iulianus libro
6 undecimo circa pignericiam actionem distinguit. Non potest commodari id quod usu con- 20
sumitur, nisi forte ad pompam uel ostentationem quis accipiat.
4 GAIUS libro primo de uerborum obligationibus. Saepe etiam ad hoc commo- [B.18, 1, 4] *P
dantur pecuniae, ut dicis gratia numerationis loco intercedant.
- 5 ULPIANUS libro uicensimo octauo ad edictum. Si ut certo loco uel tempore [B.18, 1, 5] S
reddatur commodatum conuenit, officio iudicis inest, ut rationem loci uel temporis habeat. 25
1 Si quis hac actione egerit et oblatam litis aestimationem susceperebit, rem offerentis facit.
2 Nunc uidendum est, quid ueniat in commodati actione, utrum dolus an et culpa an uero
et omne periculum. et quidem in contractibus interdum dolum solum, interdum et culpam
praestamus: dolum in deposito: nam quia nulla utilitas eius uersatur apud quem deponitur,
merito dolus praestatur solus: nisi forte et merces accessit (tunc enij, ut est et constitu- 40
tum, etiam culpa exhibetur) aut si hoc ab initio conuenit, ut et culpam et periculum
F[P(VLU)]

¹ dati ins. (d'Arnaud)² teneatur (Hal.)?³ quod (u. t.)?⁴ iuris ins. (u. t.)

1 ab idem l. inc. F 2 respondi PV 6 cu-
ius PLU 7 paconius] sic D. 37, 12, 3 pr.:
paconius FP^aU, paconius P^bL^cU^d 8 feci P^e
10 utendam dari etiam soli om. P^fV | pro-
prio F^g 11 commodare P 18 personam
PU 19 redditus non] FP^hU, restituta
non Pⁱ, facta reddatur non P^j, facta non V^k,
facta redditus non L, inc. V^l | uidebitur F^m

20 quid] quod PL 21 hanc actionem PV
22 quanto Fⁿ, quando P^o | stricti] F, strictis
PV^pL^qU, strictis iuditiis V^r, stricti iuris iu-
diciis f 24 habuit F^s, habet L: ΔΥΝΑΤΑΙ
BS (Cyr.) 25 conuenit P^tU^u 26 cum
filio ... 28 erit om. P | autem om. V | directo
F^v 37 actionem PVLU 41 aut] ut P^wU^x

praestet is penes quem deponitur. sed ubi utrinque utilitas uertitur, ut in empto, ut in locato, ut in dote, ut in pignore, ut in societate, et dolus et culpa praestatur. Commodatum autem plerumque solam utilitatem continet eius cui commodatur, et ideo uerior est Quinti Mucii sententia existimantis et culpam praestandam et diligentiam et, si forte res aestimata data sit, omne periculum praestandum ab eo, qui aestimationem se praestaturum 5 recepit. Quod uero senectute contigit uel morbo, uel ui latronum ereptum est, ant¹ quid simile accidit, dicendum est nihil eorum esse inputandum ei qui commodatum accepit, nisi aliqua culpa interueniat. proinde et si incendio uel ruina aliquid contigit uel aliquid² damnum fatale, non tenebitur, nisi forte, cum possit res commodatas salvas facere, suas 9 praetulit. Custodiam | plane commodatae rei etiam diligentem debet praestare. Sed an f. 206 etiam hominis commodati custodia praestetur, apud ueteres dubitatum est. nam interdum et hominis custodia praestanda est, si uinctus commodatus est, uel eius actatis, ut custodia indigeret: certe si hoc actum est, ut custodiam is qui rogauit praestet, dicendum erit praestare. Sed interdum et mortis damnum ad eum qui commodatum rogauit pertinet: nam si tibi equum commodauero, ut ad uillam adduceres, tu ad bellum duxeris, commodati 15 teneberis: idem erit et in homine. plane si sic commodauui, ut ad bellum duceres, meum erit periculum. nam et si seruum tibi tectorem commodauero et de machina ceciderit, periculum meum esse Namusa ait: sed ego ita hoc uerum puto, si tibi commodauui, ut et in machina operaretur: ceterum si ut de plano opus faceret, tu eum inposuisti in machina, aut si machinae culpa factum minus diligenter non ab ipso ligatae uel funium perticarum- 20 que uetustate, dico periculum, quod culpa contigit rogantis commodatum, ipsum praestare debere: nam et Mela scripsit, si seruus lapidario commodatus sub machina perierit, teneri fabrum commodati, qui neglegentius machinam colligauit. Quin immo et qui alias re commodata utitur, non solum commodati, uerum furti quoque tenetur, ut Julianus libro undecimo digestorum scripsit. demique ait, si tibi codicem commodauero et in eo chirographum 25 debitorem tuum canere³ feceris egoque hoc interieuero, si quidem ad hoc tibi commoda uero, ut caueretur tibi in eo, teneri me tibi contrario iudicio: si minus neque me certiorasti ibi chirographum esse scriptum⁴, etiam teneris mihi, inquit, commodati: immo, ait, etiam furti, quoniam aliter re commodata usus es, quemadmodum qui equo, inquit, uel 9 uestimento aliter quam commodatum est utitur, furti tenetur. Usque adeo autem diligentia 30 in re commodata praestanda est, ut etiam in ea, quae sequitur rem commodatam, praestari debeat: ut puta equum tibi commodaui, quam pullus comitabatur: etiam pulli te custodiam praestare debere ueteres responderunt. Interdum plane dolum solum in re commodata qui rogauit praestabit, ut puta si quis ita conuenit: uel si sua dumtaxat causa commodauit, sponsae forte suae uel uxori, quo honestius culta ad se deduceretur, uel si quis 35 F[P(VLU)]

¹ si ins. (Hal.) ² aliud? ³ scribere (u. i.)? ⁴ neque ... scriptum] firmant B: μήτε ἐν εἰδέσαι με τοῦ γράφεντος ἔποιησας: si minus, nec si me certiorasti ibi chirographum esse scriptum: etiam teneris?

1 is om. P^a 4 existimentis F² | res extimanda P^a, inc. V^a 5 ab eo praestandum PVLU 8 aliqu[ia] P^aV^a | interuenit PVLU 9 suasⁱ F² 10 rei tiām F^(suppl. f) 12 uel] uel etiam PLU | custodia] castodia F¹, custodiam P^a 13 ut] et P^a, ut et U, om. V 14 sed] se F^(suppl. f) 16 duceres] duceres tu ad bellum duxeris P^a 18 namusa] .. (nam uideatur fuisse) uiuianus PV, uiuianus L, iulianus U | sed] et PVLU | commodauit P^aU^a 19 machina] machina ceciderit P^a, si ut] ut si PVU | inposuit in machina F¹, inposuisti machina F², inposuisti machinae PVLU 20 aut] ut P^aV^a | funium] fumorum P^a 21 culpa om. F² | rogatus P^aL^a 22 sub'si] machina F² 24 utimur P^a | quo-

que tenetur furti PVU, etiam furti ten. L 25 scribit PVLU | ait] aut P^a 26 cauere] faceuere F²: καὶ ποιήσεις τὸν χρεώστην σού ἐν ἀγρῷ χειρογράφει BS (Cyr.), καὶ παρακευάσεις ἐν ἀγρῷ τὸν χρεώστην σού ἀσφαλίσαθαι ce B (Anon.): furtive scriuere? | ad] ab F²P^a 28 ibi] tibi P^aU, om. VL 29 aliter re] fL^aU, alittere F, aliter (om. re) P, aliter res L^a | commodatum F² | qui om. P^a | τέ' quo F² 31 praestanti P^a | in om. P^aV^a | sequitur om. P^a 32 debeat ut] debeat ur PLU^a | pupillus P^aL^a | comitabatur] comimodatur F² 34 ut om. PLU 35 sponte P^a | nonestius F² | culta] culta eum P^a?V | deducerentur P^a

11 iudicis edens praetor scaenicis commodanit, uel ipsi praetori quis ultro commodanit. Nunc
12 uidendum, in quibus speciebus commodati actio locum habeat. et est apud ueteres de
huiusmodi speciebus dubitatum. Rem tibi dedi, ut creditori tuo pignori dares: dedisti: non
repigneras, ut mihi reddas. Labeo ait commodati actionem locum habere, quod ego puto
uerum esse, nisi merces internemit: tunc enim uel in factum uel ex locato conducto agen- 5
dum erit. plane si ego pro te rem pignori dederam tua voluntate, mandati erit actio. idem
Labeo recte dicit, si a me culpa absit repignerandi, creditor autem nolit reddere pignus,
competere tibi ad hoc dumtaxat commodati, ut tibi actiones aduersus eum praestem. ab-
esse autem culpa a me uidetur, sive iam solui pecuniam sive soluere sum paratus. sumptum
13 plane litis ceteraque aequum est eum adgnoscere, qui commodatum accepit. Si me roga- 10
ueris, ut seruum tibi cum lance commodarem et seruum lance perdidis, Cartilius ait
periculum ad te respicere, nam et lance pideri commodatam: quare culpam in eam quo-
que praestandam. plane si seruum cum ea fugerit, eum qui commodatum accepit non te-
14 neri, nisi fugae praestitit culpam. Si de me petisses, ut triclinium tibi sternerem et argen-
tum ad ministerium praebarem, et fecero, deinde petisses, ut idem sequenti die facerem et 15
cum commode argentum domi referre non possem, ibi hoc reliquero | et perierit: qua f. 206'
actione agi possit et cuius esset periculum? Labeo de periculo scripsit multum interesse,
custodem posui an non: si posui, ad me periculum spectare, si minus, ad eum penes quem
relictum est. ego puto commodati quidem agendum, uerum custodiad eum praestare de-
bere, penes quem res relictae sunt, nisi aliud nominativum conuenit. Si duobus uehiculum 20
commodatum sit uel locatum simul, Celsus filius scribit libro sexto digestorum quaeri posse,
utrum unusquisque eorum in solidum an pro parte teneatur. et ait duorum quidem in so-
lidum dominium uel possessionem esse non posse: nec quemquam partis corporis dominum
esse, sed totius corporis pro indiuiso pro parte dominium habere. usum autem balnei qui-
dem uel porticus uel campi uniuscuiusque in solidum esse (neque enim minus me uti, 25
quod et aliis uteretur): uerum in uehiculo commodato uel locato pro parte quidem effectu
me usum habere, quia non omnia loca uehiculi teneantur. sed esse uerius ait et dolum et
culpam et diligentiam et custodiad in totum me praestare debere: quare duo quodam-
modo rei habebuntur et, si alter conuentus praestiterit, liberabit alterum et ambobus com-
petit furti actio,

6 POMPONIUS libro quinto ad Sabinum. ut alterutro agente alterius actio contra [B. 18, 1, 6] S^o
furem tollatur.

7 ULPIANUS libro uicensimo octavo ad edictum. Unde queritur, si alter furti [B. 18, 1, 7] S^o
egerit, an ipse solus debeat commodati conueniri. et ait Celsus, si alter conueniat qui
furti non egit, et paratus sit periculo suo conueniri alterum qui furti agendo lucrum sensit 25
1 ex re commodata, debere eum audiri et absolvi. Sed si legis Aquilae aduersus socium
eius habuit commodator actionem, uidendum erit, ne cedere debeat, si forte damnum dedit
alter, quod hic qui conuenit commodati actione sarcire compellitur: nam et si aduersus
ipsum habuit Aquilae actionem commodator, aquiasimum est, ut commodati agendo re-
mittat actionem: nisi forte quis dixerit agendo eum e lege Aquilia hoc minus consecuturum, 40
quam ex causa commodati consecutus est: quod uidetur habere rationem.

F[P(VLU)]

4 repigneras F¹, repigneras P^o 5 locato
et conducto PVLU 7 noluit PLU 8 ac-
tionem PVLU 9 sumptus PLU 11 car-
tilius ait] om. F²PVL 14 nisi fugae praes-
titit culpam] ei μὴ ἀρά τὸς φύγεις αἴνος
ἴρενος B (Anon.) 15 et fecero]. facerem
P^o, et facerem U^o 16 reliquero] F²L, re-
linquero F²PVU | quia P^o 17 periculo's
scrips. F² | multu'm F² 18 posuit an
non si posuit P^o. 21 scribit] F²PVLU,
scribat F² 23 dominum] dominium P^o
24 indiuiso P^o | balnei PLU 26 et om.

PLU | ueteretur P^o, ueretur V 27 teneam]
LU, teneat FP | uerus P^o 29 liberauit F²
31 ut ... 32 tollatur] FV, et ... tollatur P^oU,
et ... tollatur P^oV, et ... tollitur L | alter-
ul'tro F² 35 et om. F² | conueniri] F²L^oU^o,
conuenire F²PL^oU^o: καὶ ἄλιοι κινδύνῳ αἴτοι
κινῆσαι τὸν χρήσαντα B (Anon.) 36 re
om. P^o | et] et uel P^oV | lege aquilia PVU
37 commodato P^o | debeant P^oV | dederit
PVLU 38 sarcine P^o 40 e lege ro' F²,
ex lege PVLU

- 8 POMPONIUS libro quinto ad Sabinum. Rei commodatae et possessionem et [B. 18, 1, 8] ^{S*}
proprietatem retinemus:
- 9 ULPIANUS libro secundo ad edictum. nemo enim commodando rem facit eius [B. 18, 1, 9] ^{*E}
cui commodat.
- 10 IDEM libro uicensimo nono ad Sabinum. Eum, qui rem commodatam accepit, [B. 18, 1, 10] ^{S*}
si in eam rem usus est in quam accepit, nihil praestare, si eam in nulla parte culpa sua ⁶
1 deteriore fecit, uerum est: nam si culpa eius fecit deteriore, tenebitur. Si rem in-
spectori dedi, an similis sit ei cui commodata res est, quaeritur. et si quidem mea causa
dedi, dum uolo pretium exquirere, dolum mihi tantum praestabit: si sui, et custodiam: et
ideo furti habebit actionem. sed et si dum refertur perit, si quidem ego mandaueram per ¹⁰
quem remitteret, periculum meum erit: si uero ipse cui uoluit commisit, aequa culpm
mihi praestabit, si sui causa accepit,
- 11 PAULUS libro quinto ad Sabinum. qui non tam idoneum hominem elegerit, [B. 18, 1, 11] ^{S*}
ut recte id perferti possit:
- 12 ULPIANUS libro uicensimo nono ad Sabinum. si mei causa, dolum tantum. [B. 18, 1, 12] ¹⁴ ^{S*}
1 Commodatam rem missus qui repeteret cum recepisset, aufugit. si dominus ei dari iusserat,
domino perit: si commonendi causa miserat ut referretur res commodata, ei qui commo-
datus¹ est.
- 13 POMPONIUS libro undecimo ad Sabinum. Is qui commodatum accepit si [B. 18, 1, 13] ^{S*} f. 207
non apparentis rei nomine commodati condemnatur, cauendum ei est, ut repartam dominus ²⁰
1 ei praestet. Si quem quaestum fecit is qui experiendum quid accepit, ueluti si iumenta
fuerint eaque locata sint, id ipsum praestabit² qui experiendum dedit: neque enim ante
2 eam rem quaestui cuique esse oportet, priusquam periculo eius sit. Si libero [BS. 17, 1, 19]
homini, qui mihi bona fide seruebat, quasi seruo rem commodauro, uideamus, an habeam
commodati actionem. nam et Celsus filius aiebat, si iussissem eum aliquid facere, uel man- ²⁵
dati cum eo uel praescriptis uerbis experiri me posse: idem ergo et in commodato erit
dicendum. nec obstat, quod non hac mente cum eo, qui liber bona fide nobis seruiret,
contraheremus quasi eum obligatum habituri: plerumque enim id accidit, ut extra id quod
ageretur tacita obligatio nascatur, ueluti cum per errorem indebitum soluendi causa datur. ²⁹
- 14 ULPIANUS libro quadragensimo octauo ad Sabinum. Si seruus meus rem meam [B. 18, 1, 14] ^{S*}
tibi scienti nolle me tibi commodari commodauerit, et commodati et furti nascitur actio
et praeterea conductio ex causa furtiu.
- 15 PAULUS libro uicensimo nono ad edictum. Commendare possumus etiam alie- [B. 18, 1, 15] ^S
nam rem, quam possidemus, tametsi scientes alienam possidemus, ³⁴
- 16 MARCELLUS libro quinto digestorum. ita ut et si fur uel praedo commoda- [B. 18, 1, 16] ^{*E}
uerit, habeat commodati actionem.
- 17 PAULUS libro uicensimo nono ad edictum. In commodato haec pactio, ne [B. 18, 1, 17] ^S
1 dolus praestetur, rata non est. Contraria commodati actio etiam sine principali moueri
2 potest, sicut et ceterae quae dicuntur contrariae. Si ex facto heredis agatur commodati,
3 in solidum condemnatur, licet ex parte heres est. Sicut autem voluntatis et officii magis ⁴⁰
quam necessitatis est commendare, ita modum commodati finemque praescribere eius est
qui beneficium tribuit. cum autem id fecit, id est postquam commodauit, tunc finem pra-
F[P(VLU)]

¹ cui commodatum (similiter D. Gothofredus)?² ei ins. (Hal.)

2 proprietate^m F² 3 commodando] acom-
modando F, adcommodando P²VLU, ad-
commodantido P²: οὐδεὶς γὰρ καχρῶν τὴν
δεσποτεῖαν μετατίθει¹ BS (Cyr.) 7 det. facit
PVLU | eius facit PVL 9 praestauit F²P²
16 aufuit P², aut fu.. V 17 referetur
FP²U 19 si is q. c. a. non PVLU 20 com-
mendati P² 21 quid] id PU, om. L² 22 lo-
cuta P² | praestauit F(em. f) | experiendum

F²PL, experiendum F²U 23 questui F
24 an habeo P²V 25 filius] ofilius F²U
26 perscriptis PV | ergo] om. F²PVL 29 nas-
cantur P² | indebiti PLU 34 quam possi-
de re' mus F² 35 et] F², om. F²PVLU
39 heredis agatur (agitur U) heredes (heres
P²VLU) commod. PVLU 40 heredes P²
41 finemqu'a'e F² | perscribere PVLU | est
eius PV 42 perscribere PLU, scribere U²

scribere et retro agere atque intempestive usum commodatae rei auferre non officium tantum impedit, sed et suscepta obligatio inter dandum accipendumque. geritur enim negotium inuicem et ideo inuicem propositae sunt actiones, ut appareat, quod principio beneficil ac nudae voluntatis fuerat, conuerti in mutuas praestationes actionesque civiles. ut accidit in eo, qui absentis negotia gerere inchoauit: neque enim impune peritura deseret: suscepisset enim fortassis alius, si is non coepisset: voluntatis est enim suscipere mandatum, necessitatis consummare. igitur si pugillares mihi commodasti, ut debitor mihi caueret, non recte facies importune repetendo: nam si negasses, uel emissem uel testes adhibuissem. idemque est, si ad fulciendam insulam tigna commodasti, deinde protraxisti aut etiam sciens uitiosa commodaueris: adiuuari quippe nos, non decipi beneficio oportet. ex quibus causis 10 etiam contrarium iudicium utile esse dicendum est. Duabus rebus commodatis recte de altera commodati agi posse Uinianus scripsit: quod ita uideri uerum, si separatae sint, Pomponius scripsit: nam eum, qui carrucam puta uel lecticam commodauit, non recte actu- 5 rum de singulis partibus. Rem commodatam perdidi et pro ea pretium dedi, deinde res in potestate tua uenit: Labeo ait contrario iudicio aut rem mihi praestare te debere aut 15 quod a me accepisti reddere.

18 GAIUS libro nono ad edictum || prouinciale. In rebus commodatis talia dili- [B. 13, 1, 18 S. f. 207' gentia praestanda est, qualem quisque diligentissimus pater familias suis rebus adhibet, ita ut tantum eos casus non praestet, quibus resisti non possit, ueluti mortes seruorum quae sine dolo et culpa eius accidentunt, latronum hostiumue incursus, piratarum insidias, 20 naufragium, incendium, fugas seruorum qui custodiri non solent. quod autem de latronibus et piratis et naufragio diximus, ita scilicet accipiemus, si in hoc commodata sit alicui res, ut eam rem peregre secum ferat: alioquin si cui ideo argentum commodauerim, quod is amicos ad cenam inuitaturum se diceret, et id peregre secum portauerit, sine ulla dubitatione etiam piratarum et latronum et naufragii casum praestare debet. haec ita, si dum- 25 taxat accipientis gratia commodata sit res. at si utriusque, ueluti si communem amicum ad cenam inuitauerimus tuque eius rei curam suscepisses et ego tibi argentum commoda- 1 datus et dotalibus aestimari solet. Siue autem pignus siue commodata res siue deposita 20 deterior ab eo qui acceperit facta sit, non solum istae sunt actiones, de quibus loquimur, 2 uerum etiam legis Aquiliæ: sed si qua earum actum fuerit, aliae tolluntur. Possunt iustae causae interuenire, ex quibus cum eo qui commodasset agi deberet: ueluti de impensis in ualetudinem serui factis quaeue post fugam requirendi reducendique eius causa factae es- 3 sent: nam cibariorum impensis naturali scilicet ratione ad eum pertinent, qui utendum 25 accepisset. sed et id, quod de impensis ualetudinis aut fugae diximus, ad maiores impensis pertinere debet: modica enim impendia uerius est, ut sicuti cibariorum ad eundem perti- 4 neant. Item qui sciens uasa uitiosa commodauit, si ibi infusum uinum uel oleum corruptum effusumue est, condemnandus eo nomine est. Quod autem contrario iudicio consequi quisque potest, id etiam recto iudicio, quo cum eo agitur, potest saluum habere iure pensationis. sed fieri potest, ut amplius esset, quod inuicem aliquem consequi oporteat, aut

F[P(VLU)]

3 et ideo et PV 6 aliis F¹ | coe-
pisset] concepisset P^oV | est enim] enim L^o,
enim est PVL^o 7 pupillares F¹ 9 ad
faciendam P^oVL^o 11 duobus P^oL^o 13 scri-
psit] scripsit F²: cf. p. 422 u. 31 | eum]
eo P^o | carrucham (sic) F 14 rem cummo-
datum F¹ | res om. P^oVLU 15 to om. P^oV
16 a me] F et ex Pi(sana) U^o, om. PVLU^o
19. mortes] PV^oL^oU, inc. V^o, mortis FL^o
20 hostiumue] hostium PVL^o | incusum
PVL^oU 21 qui] quis constituit P^o, qui con-
sti (consti antequam perscriberet de leuit m. I) L

22 et pir.] ex pir. P^o | commodati F¹U^o
26 utriusque] uerusque P^o 27 tibi cum
argentum P^oL^oU^o 28 apud F¹ 29 ita]
ite P^o | in rebus pignori datis] ἐνι τῶν ἐνε-
χύρων B (Anon.), ἐνὶ ἐνεχύρῳ BS (Cyr.)
32 etiam et PV, etiam est LU 34 quae-
ue] quae P^oV 36 accepissent P^oV | uali-
tudine P^oV^oL, in ualitudine P^oV^oU 37 im-
pendit P^oV | ciuariorum F¹ | pertinent P^oVL^o
38 si ibi] sibi V^o, si P^oV^oLU, inc. P^o 39 con-
dempnatus P^o | autem] cui P^o? 41 aut F²

iudex pensationis rationem non habeat, aut ideo de restituenda re cum eo non agatur, quia ea res casu intercidit aut sine indice restituta est: dicemus necessariam esse contrarium actionem.

- 19 IULIANUS libro primo digestorum. Ad eos, qui seruandum ali- [Ulp. D. 19, 2, 41. B. 18, 1, 19] S quid conduceant aut utendum accipiunt, damnum iniuria ab alio datum non pertinere procul dubio est: qua enim cura aut diligentia consequi possumus, ne aliquis damnum nobis iniuria det?
- 20 IDEM libro tertio ad Urseum Ferocem. Argentum commodatum si tam idoneo seruo meo tradidisset ad te perferendum, ut non debuerit quis aestimare futurum, ut a quibusdam malis hominibus deciperetur, tuum, non meum detrimentum erit, si id mali homines intercepissent.
- 21 AFRICANUS libro octavo quaestionum. Rem mihi commodasti: eandem sub- [B. 18, 1, 21] Sf ripuisti: deinde cum commodati ageres nec a te scirem esse subreptam, index me condemnauit et solui: postea comprei a te esse subreptam: quaesitum est, quae mihi tecum actio sit. respondit furti quidem non esse, sed commodati contrarium iudicium utile mihi fore. In exercitu contubernalibus uasa utenda communi periculo dedi ac deinde meus seruus subreptis his ad hostes profugit et postea sine uasis receptus est. habiturum me commodati actionem cum contubernalibus || constat pro cuiusque parte: sed et illi mecum f. 208 furti serui nomine agere possunt, quando et noxa caput sequitur. et si tibi rem periculo tuo utendam commodauero eaque a seruo meo subripiatur, agere mecum furti possis serui nomine.
- 22 PAULUS libro uicensimo secundo ad edictum. Si seruus, quem tibi commo- [B. 18, 1, 22] E dauerim, furtum fecerit, utrum sufficiat contraria commodati actio (quemadmodum competit, si quid in curationem serui impendisti) an furti agendum sit, quaeritur. et furti quidem noralem habere qui commodatum rogauit procul dubio est, contraria autem commodati tunc eum teneri¹, cum sciens talem esse seruum ignorantis commodauit.
- 23 POMPONIUS libro uicensimo primo ad Quintum Mucium. Si commodauero [B. 18, 1, 23] E tibi equum, quo uteris usque ad certum locum, si nulla culpa tua interueniente in ipso itinere deterior equus factus sit, non teneris commodati: nam ego in culpa ero, qui in tam longum iter commodani, qui eum laborem sustinere non potuit. 80

VII.

R DE PIGNERATICIA ACTIONE UEL CONTRA R

SEPA

- 1 ULPIANUS libro quadragensimo ad Sabinum. Pignus contrahitur non sola tractatione, sed etiam nuda conuentione, etsi non traditum est. Si igitur contractum sit pignus nuda conuentione, uideamus, an, si quis aurum ostenderit quasi pignori daturus et aes dederit, obligauerit aurum pignori: et consequens est ut aurum obligetur, non autem aes, quia in hoc non consenserint². Si quis tamen, cum aes pignori daret, adfirmanit hoc aurum esse et ita pignori dederit, uidendum erit, an aes pignori obligauerit et numquid, quia in corpus consensum est, pignori esse uideatur: quod magis est. tenebitur tamen pigneraticia contraria actione qui dedit, praeter stellionatum quem fecit. 40

- 2 POMPONIUS libro sexto ad Sabinum. Si debitor rem pignori datam uendidit [B. 25, 1, 2] S F[P(VLU)]

¹ qui commodauit ins. ² consenserunt (Hal.)?

1 de om. P^aV 2 ea] et P^aV | esse] ei se F¹, om. L 4 ΟΥΛΝ. B 6 aliquid P^aL^a 8 idoneum P^aL^a 9 quis] quasi P^a, inc. L^a | ut] aut P^aV 10 mali] mala F¹ 14 soluit P^a 15 respondit] F¹L, respondi F²PV | utile'm' F² 16 exercitum PVU 17 profugit et] sic ad B (Anon.): ἔφυγε καὶ εἶ ΒΣ (Cyr.): ὑπο- οὐλησέν, profugisset et FPVLU 18 ille P^a

19 furtum F¹ 28 quo] ut P^aL^aU 29 equos F¹ 32 actione om. P^a 35 aurum om. P^a | daturum P^aVL^a 37 consenserent (sic) F¹ 38 uidendum erit om. P^aV | obligauerit) FU^a, obligari P^aVL^a, obligarit L^aU | quia] FP^aL^a, quod V, om. P^a, inc. L^a 39 corpore PVLU 41 debitor om. PVLU

et tradidit tuque ei nummos credidisti, quos ille soluit ei creditori, cui pignus dederat tibi que cum eo conuenit, ut ea res, quam iam uendiderat, pignori tibi esset, nihil te egisse constat, quia rem alienam pignori acceperis: ea enim ratione emptorem pignus liberatum habere coepisse neque ad rem pertinuisse, quod tua pecunia pignus sit liberatum.

- 3 IDEM libro octavo decimo ad Sabinum. Si quasi recepturus a debitore tuo [B. 25, 1, 8] comminus pecuniam reddidisti ei pignus isque per fenestram id misit excepturo eo, quem de industria ad id posuerit, Labeo ait furti te agere cum debitore posse et ad exhibendum: et, si agente te contraria pigneratia excipiat debitor de pignore sibi redditio, replicabitur de dolo et fraude, per quam nec redditum, sed per fallaciam ablatum id intelligitur. [B. 25, 1, 8]
- 4 UPLIANUS libro quadragensimo primo ad Sabinum. Si conuenit de distra- [B. 25, 1, 4] hendo pignore siue ab initio siue postea, non tantum uenditio ualeat, uerum incipit emptor dominium rei habere. sed etsi non conuenit de distrahendo pignore, hoc tamen iure utimur, ut liceat distrahere, si modo non conuenit, ne liceat. ubi uero conuenit, ne distraheretur, creditor, si distraxerit, furti obligatur¹, nisi ei ter fuerit denuntiatum ut soluat et cessauerit. [B. 25, 1, 4]
- 5 POMPONIUS libro nono decimo ad Sabinum. Idque iuris est, siue omnino fuerint [B. 25, 1, 5] pacti, ne ueneat, siue in summa aut condicione aut loco contra pactionem factum sit. [B. 25, 1, 5]
- 6 IDEM libro trigensimo quinto ad Sabinum. Quamuis convenerit, ut fundum [B. 25, 1, 6] pigneraticium tibi uendere liceret, nihilo magis cogendus es uendere, licet soluendo non sit is, qui pignus dederit, quia tua causa id caueatur. sed Atilicinus ex causa cogendum creditorem esse ad uendendum dicit: quid enim si multo minus | sit quod debeatur et f. 208' hodie pluris uenire possit pignus quam postea? melius autem est dici eum, qui dederit pignus, posse uendere et accepta pecunia soluere id quod debeatur, ita tamen, ut creditor necessitatem habeat ostendere rem pigneratam, si mobilis sit, prius idonea cautela a debitor pro indemnitate ei praestanda. inuitum enim creditorem cogi uendere satis inhuma- [B. 25, 1, 6]
- 1 num est. Si creditor pluris fundum pigneratum uendiderit, si id faeneret, usuram eius pecuniae praestare debet ei, qui dederit pignus: sed et si ipse usus sit ea pecunia, usuram praestari oportet. quod si eam depositam habuerit, usuras non debet.
- 7 PAULUS libre secundo sententiarum. Si autem tardius superfluum restitutus [B. 25, 1, 7] creditor id quod apud eum depositum est, ex mora etiam usuras debitori hoc nomine pra- [B. 25, 1, 7] stare cogendus est.
- 8 POMPONIUS libro tricensimo quinto ad Sabinum. Si necessarias impensas fe- [B. 25, 1, 8] cerim in seruum aut in fundum, quem pignoris causa acceperim, non tantum retentionem, sed etiam contrariam pigneratiam actionem habeo: finge enim medicis, cum aegrotaret seruus, dedisse me pecuniam et eum decessisse, item insulam fulsisse uel refecisse et postea [B. 25, 1, 8]
- 1 deustam esse, nec habere quod possem retinere. Si pignori plura mancipia data sint, et quaedam certis pretiis ita uendiderit creditor ut euictionem eorum praestaret, et creditum suum habeat, reliqua mancipia potest retinere, donec ei caueatur, quod euictionis nomine 2 promiserit, indemnem eum futurum. Si unus ex heredibus debitoris portionem suam soluerit, tamen tota res pignori data uenire poterit, quemadmodum si ipse debitor portionem 40 F[P(VLU)]

¹ debitori ins.

4 cepissem P^aL^a 6 id misit] admisit P^aV, amisit P^a, demisit L^a, dimisit U, inc. L^a 8 e'st si F^a | redditio] debito redditio P^a | replicauitur F^a, replicatur U^a 9 nec reditum] PL^aU cum BS: οὐ δοκεῖ ἀποδελόκειν, ἀλλὰ μᾶλλον ἀφαιρεθῆναι κατὰ ἀπάτην et B (Απολ.): οὔτε γάρ ἀποδεθῆναι δοκεῖ, ἀλλὰ ἀφαιρεθῆναι κατὰ δόλον, nec creditum F, π. editum L^a 10 de om. P^aV 12 de om. P^aV | distra- hendo ... 13 conuenit bis P^a 13 uero conuenit] uero competit P^a 16 nono decimo] L, un-decimo nono F | siue] si P^aV 18 tri-

censimo F^a 19 uenderet P^aL^a? | nihilo ... licet) FP^aL^a et ex Pi(sana) U^a, om. P^a?VL^a, et U^a 20 tua] aut P^a 21 simul comminus P^a 32 l. 8 continuatur antecedenti F | si om. F^a 36 quod] d^a deleuit, mos quod restituit F^a | plura mancipia P^a 37 certi (cert. L^a) pretiis si its PVLU 39 debitoris om. Taur. | suam P^a | soluisset PV 40 tota res at (at del. V^a) tamen P^aV, at tamen tota res P^aL^a | portionem] portionem suam P^aV, por- tionem unam V^a

3 soluissest. Si annua bima trima die trights stipulatus acceperim pignus pactusque sim, ut nisi sua quaque die pecunia soluta esset, uendere eam¹ mihi licet, placet, antequam omnium pensionum dies ueniret, non posse me pignus uendere, quia eis uerbis omnes pensiones demonstrarentur: nec uerum est sua quaque die non solutam pecuniam, antequam omnes dies uenirent, sed omnibus pensionibus praeteritis, etiamsi una portio soluta non sit, pignus potest uenire. sed si ita scriptum sit: 'si qua pecunia sua die soluta non erit', 4 statim competit ei pacti conuentio. De uendendo pignore in rem pactio concipienda est, ut omnes contineantur: sed et si creditoris dumtaxat persona fuerit comprehensa, etiam 5 heres eius iure uendet, si nihil in contrarium actum esset. Cum pignus ex pactione uenire potest, non solum ob sortem non solutam uenire poterit, sed ob cetera quoque, ueluti us- 10 ras et quae in id impensa sunt.

9 ULPIANUS libro uicensimo octauo ad edictum. Si rem alienam mihi debitor [B. 25, 1, 9] S pignori dedit aut malitiouse in pignore uersatus sit, dicendum est locum habere contrarium 1 iudicium. Non tantum autem ob pecuniam, sed et ob aliam causam pignus dari potest, 2 ueluti si quis pignus alicui dederit, ut pro se fideiubeat. Proprie pignus dicimus, quod ad 15 creditorem transit, hypothecam, cum non transit nec possessio ad creditorem. Omnis pecunia exsoluta esse debet aut eo nomine satisfactum esse, ut nascatur pigneraticia actio. satisfactum autem accipimus, quemadmodum uoluit creditor, licet non sit solutum: siue aliis pignoribus sibi caueri uoluit, ut ab hoc recedat, siue fideiussoribus siue reo dato siue pretio aliquo uel nuda conuentione nascitur pigneraticia actio. et generaliter dicen- 20 dum erit, quotiens recedere uoluit creditor a pignore, uideri ei satisfactum, si ut ipse uoluit sibi cauit, licet in hoc deceptus sit. Is quoque, qui rem alienam pignori dedit, soluta 5 pecunia potest pigneraticia experiri. Qui ante solutionem egit pigneraticia, licet non recte egit, tamen, si offerat in iudicio pecuniam, debet rem pigneratam et quod sua interest consequi. 25

10 I GAIUS libro nono ad edictum prouinciale. Quod si non soluere, sed alia [B. 25, 1, 10] S f. 209 ratione satisfacere paratus est, forte si expromissorem dare uult, nihil ei prodest.

11 ULPIANUS libro uicensimo octauo ad edictum. Solutum non uidetur, si lis [B. 25, 1, 11] S contestata cum debitore sit de ipso debito uel si fideiussor conuentus fuerit. Nonata autem 1 debiti obligatio pignus peremit, nisi conuenit, ut pignus repetatur. Si quasi daturus tibi 20 pecuniam pignus accepero nec dedero, pigneraticia actione tenebor et nulla solutione facta: idemque et si accepto lata sit pecunia, uel condicio defecit, ob quam pignus contractum 3 est, uel si pactum, cui standum est, de pecunia non petenda factum est. Si in sortem dumtaxat uel in usuras obstrictum est pignus, eo soluto propter quod obligatum est lo- 4 cum habet pigneraticia. siue autem usurae in stipulatum sint deductae siue non, si tamen 35 pignus et in eas obligatum fuit, quamdiu quid ex his debetur, pigneraticia cessabit. alia causa est earum, quas quis supra licitum modum promisit: nam haec penitus illicitae sunt. 4 Si creditori plures heredes exsisterint et uni ex his pars eius soluatur, non debent ceteri 5 heredes creditoris iniuria adfici, sed possunt totum fundum uendere oblato debitori eo, quod coheredi eorum soluit: quae sententia non est sine ratione. Solutam autem pecuniam ac- 40 cipiendo non solum, si ipsi, cui obligata res est, sed et si alii sit soluta uoluntate eius, uel ei cui heres exstitit, uel procuratori eius, uel seruo pecuniis exigendis praeposito. unde si domum conduxeris et eius partem mihi locaueris egoque locatori tuo pensionem soluero,

F[P(VLU)]

¹ rem ins. (Hal.)

4 diem P^a 6 ita .. it P^a, cum V 7 rem 'et' pactio P^a 9 in om. PVLU | es'e't F^a 18 est om. P^aV 14 et om. P^aV 16 non transit nec] FL^a, transit nec P^aV, non trans- sit P^aL^aU 18 satisfactum 'factum' autem F^a | soluta P^a 19 recedebat P^aVL^a | reo] rei P^a 21 pignori F^a | si] sic P^aL^a 23 ex- periri qui a. s. egit pigneraticia om. P^a?VL^a,

agere pro his U^a, ubi qui... pigneraticia in mg. suppl. 24 offeras P^aL^a 29 si fidei.] si id se fidei. P^a, si ipse fidei. P^aL^a 30 da- turum P^aL^a 34 uel in usuras] non aliter B: εἴτε γνέρ τῶν τόκων 35 si tamen] sint ta- men P^aV, tamen L^a, sint si tamen U 40 sen- tentiae' F^a 41 et om. PVLU 42 propo- sito PVU 43 soluerem P^a

- pigneratia aduersus te potero experiri (nam Julianus scribit solui ei posse): et si partem tibi, partem ei soiuero, tantundem erit dicendum. plane in eam dumtaxat summam inuecta mea et illata tenebuntur, in quam cenaculum conduxi: non enim credibile est hoc conuenisse, ut ad uniuersam pensionem insulae friuola mea tenebuntur¹. uidetur autem tacite et cum domino aedium hoc conuenisse, ut non pactio cenacularii proficiat domino, sed sua ⁵ propria. Per liberam autem personam pignoris obligatio nobis non adquiritar, adeo ut ne per procuratorem plerumque uel tutorem adquiratur: et ideo ipsi actione pigneratia conuenientur. sed nec mutat, quod constitutum est ab imperatore nostro posse per liberam personam possessionem adquiri: nam hoc eo pertinebit, ut possimus pignoris nobis obligati possessionem per procuratorem uel tutorem adprehendere, ipsam autem obligationem libera ¹⁰ persona nobis non semper adquiret. Sed si procurator meus uel tutor rem pignori dederit, ipse agere pigneratia poterit: quod in procuratore ita procedit, si ei mandatum fuit pignori dare
- 12 GAIUS libro nono ad edictum prouinciale. uel uniuersorum bonorum ad- [B. 25, 1, 12] S
ministratio ei permitta est ab eo, qui sub pignoribus solebat mutuas pecunias accipere. ¹⁵
- 13 ULPIANUS libro trigensimo² octavo ad edictum. Si, cum uenderet creditor [B. 25, 1, 13] S^{*}
pignus, conuenerit inter ipsum et emptorem, ut, si soluerit debitor pecuniam pretii emptori, liceret ei recipere rem suam, scripsit Julianus et est rescriptum ob hanc conuentione pigneratice actionibus teneri creditorem, ut debitori mandet ex uendito actionem aduersus emptorem. sed et ipse debitor aut vindicare rem poterit aut in factum actione aduersus ²⁰
1 emptorem agere. Uenit autem in hac actione et dolus et culpa, ut in commodato: uenit et custodia: uis maior non uenit.
- 14 PAULUS libro uicensimo nono ad edictum. Ea igitur, quae diligens pater fa- [B. 25, 1, 14] S
miliae in suis rebus praestare solet, a creditore exiguntur. ²⁴
- 15 ULPIANUS libro uicensimo octavo ad edictum. Creditor cum pignus reddit, [B. 25, 1, 15] S
de dolo debet debitori repromittere: et si praedium ³ fuit pigneratum, et de iure eius re- f. 209⁴
promittendum est, ne forte seruitutes cessante uti creditore amissae sint.
- 16 PAULUS libro uicensimo nono ad edictum. Tutor lege non refragante si de- [B. 25, 1, 16] S
derit rem pupilli pignori, tuendum erit, scilicet si in rem pupilli pecuniam accipiat. idem
1 est et in curatore adulescentis uel furiosi. Contrarium pigneratiam creditoris actionem ²⁰
competere certum est: proinde si rem alienam uel alii pigneratam uel in publicum obligata dedit, tenebitur, quamuis et stellionatus crimen committat. sed utrum ita demum, si
scit, an et si ignorauit? et quantum ad crimen pertinet, excusat ignorantia: quantum ad
contrarium iudicium, ignorantia eum non excusat, ut Marcellus libro sexto digestorum scri-
bit. sed si sciens creditor accipiat uel alienum uel obligatum uel morbosum, contrarium ³⁵
² ei non competit. Etiam uectigale praedium pignori dari potest: sed et superficiarium, quia
hodie utiles actiones superficiariis dantur.
- 17 MARCIANUS libro singulari ad formulam hypothecariam. Sane diui Seuerus [B. 25, 1, 17] S^{*}
et Antonius rescriberunt, ut³ sine deminutione mercedis soli obligabitur.
- 18 PAULUS libro uicensimo nono ad edictum. Si conuenerit, ut nomen debitoris [B. 25, 1, 18] S
mei pignori tibi sit, tuenda est a praetore haec conuentio, ut et te in exigenda pecunia ⁴¹
et debitorem aduersus me, si cum eo experiar, tueatur. ergo si id nomen pecuniarium
fuerit, exactam pecuniam tecum pensabis, si uero corporis alicuius, id quod acceperis erit
F[P(VLU)]

¹ teneantur? ² uicensimo (*Labittus*)? ³ ut diui S. et A. rescriberunt (edd.)?

1 pigneratiam *P^a* 2 eam] eum *P^a* 3 illa*tis* *F²¹* | tenebitur *P^aV* | in qua *PVL*
4 ut] et *U^a*, om. *P^a* 8 mutat] iuuat. *P^a*
11 tutor rem] tutorem *P^a*, auctor rem *L^a*
12 fuit] *F²U*, fuerit *F²PL* 14 prouincia-
lem *P^a* 16 libro xxxviii *P^a* 17 et om. *P^a*
20 sed et ipse . . . 21 emptorem] *FP^aL^a* et ex
Pi(sana) *U^a*, om. *P^a?VLU^a* 27 seruitute *P^a* |
sint] erunt *P^a* 30 est om. *PVL^a* 33 igno-
ratur *P^a*, ignorat *P^aVLU^a* | crimen . . . quan-
tum ad om. *P^aVL^a* 34 ut om. *P^aV* | scri-
bat *P* 36 superficiariis] superficiario *PVL^aU*,
superficiarum *L^a* 39 ut om. *PVL^a* | de-
minutione] denuntiatione *P^a* 40 cumuene-
rit *F²* 42 pecuniarium *P^aVLU* 43 exactum
F² | alicuius] ait cuius *F²*, ad cuius *P^aL^a*

- 1 tibi pignoris loco. Si nuda proprietas pignori data sit, usus fructus, qui postea adcrenerit,
 2 pignori erit¹: eadem causa est allunionis. Si fundus pigneratus uenierit, manere cansam
 3 pignoris, quia cum sua causa fundus transeat, sicut² in partu ancillae, qui post uenditio-
 4 nem natus sit. Si quis cauerit, ut silua sibi pignori esset, nauem ex ea ma- [B. 58, 2 n. e]
 5 teria factam non esse pignori Cassius ait, quia aliud sit materia, aliud nauis: et ideo no-
 minatim in dando pignore adiciendum esse ait: 'quaeque ex³ silua facta nataue sint'. Seruus
 rem peculiarem si pignori dederit, tuendum est, si liberam peculii administrationem habuit:
 nam et alienare eas res potest.
- 19 MARCIANUS libro singulari ad formulam hypothecariam. Eadem et de filio [B. 25, 1, 19] S*
 familiis dicta intellegemus.
- 20 PAULUS libro *uicensimo nono* ad edictum. Aliena res pignori dari uoluntate [B. 25, 1, 20] S*
 1 domini potest: sed et si ignorante eo data sit et ratum habuerit, pignus ualebit. Si plu-
 2 ribus res simul pignori detur, aequalis omnium causa est. Si per creditorem stetit, quo
 3 minus ei soluatur, recte agitur pigneraticia. Interdum etsi soluta sit pecunia, tamen pigne-
 raticia actio inhibenda est, ueluti si creditor pignus suum emerit a debitore. 15
- 21 IDEM libro sexto breuium. Domo pignori data et area eius tenebitur: est [B. 25, 1, 21] S
 enim pars eius. et contra ius soli sequetur aedificium.
- 22 ULPIANUS libro trigensimo ad edictum. Si pignore subrepto furti egerit cre- [B. 25, 1, 22] S
 ditor, totum, quidquid percepit, debito eum imputare Papinianus confitetur, et est uerum,
 etiamsi culpa creditoris furtum factum sit. multo magis hoc erit dicendum in eo, quod ex²⁰
 condicione consecutus est. sed quod ipse debitor furti actione praestitit [Pap. D. 47, 2, 79]
 creditori uel condicione, an debito sit imputandum uideamus: et quidem non oportere id
 ei restitui, quod ipse ex furti actione praestitit, peraeque relatum est et traditum, et ita
 1 Papinianus libro nono quaestionum ait. Idem Papinianus ait et si metus causa seruum
 pigneratum debitori tradiderit, quem bona fide pignori acceperat: nam si egerit quod metus²⁵
 causa factum est et quadruplum sit consecutus, nihil neque restituet ex eo quod consecutus
 2 est nec debito imputabit. Si praedo rem pignori dederit, competit ei et de fructi- [Ep. 17, 49]
 bus pigneraticia actio, quamvis ipse | fructus suos non faciet (a praedone enim fructus et f. 210
 uindicari extantes possunt et consumpti condici): proderit igitur ei, quod creditor bona
 3 fide possessor fuit. Si post distractum pignus debitor, qui precario rogauit uel conduit³⁰
 4 pignus, possessionem non restituat, contrario iudicio tenetur. Si creditor, cum uenderet
 pignus, duplam promisit (nam usu hoc euenerat et conuentus ob euictionem erat et con-
 demnatus), an haberet regressum pigneraticiae contrariae actionis? et potest dici esse re-
 gressum, si modo sine dolo et culpa sic uendidit et ut pater familias diligens id gesait: si
 uero nullum emolumentum talis uenditio attulit, sed tanti uenderet⁴, quanto uendere potuit, 35
 etiamsi haec non promisit, regressum non habere:
- 23 TRYPHONINUS libro octavo disputationum. nec enim amplius a debitore [B. 25, 1, 23] *P
 quam debiti summa⁵ consequi poterit. sed si stipulatio usuruarum fuerat et post quinquen-
 nium forte, quam pretium ex re obligata uictus⁶ eam emptori restituit, etiam medii tem-
 F[P(VLU)]

¹ cedit (u. t.)? ² sicut] firmant B: καὶ (μένει ἐνηκυρασμένος) ὁ μετὰ τὴν πράξιν ἐκ τῆς
 δούλης τεχθείς: securus (Faber)? ³ ea ins. ⁴ uendiderit? ⁵ summam? ⁶ quam pre-
 titum ex re obligata [consecutus est, duplae iudicio suscepto de re obligata] uictus?

1 tibi in pignoris PLU | pignori] pignoris P*
 2 erit] FP^aL^bU^c, dedit P^a, cedit P^bL^cU^d |
 allusionis FP^aL^b | uenerit P^aVU^c 3 parte
 P^aL^b 4 pignoris esset P^a 5 pignori]
 P^aVU, pignoris FP^aL^b | alius sit P^a 6 sint]
 sit P^a 7 tuendus F^aV^bL^c 10 intelligimus
 PVLU 11 nono uicensimo F^a 12 data]
 datus P^aL^b, datum P^aL^b | ualeuit F^a 16 bre-
 uium] F^a, breuis editi F^aVU, breuius
 editi P, brebis editi L^a: cf. D. 13, 5, 22 |
 teneuitur F^a 17 contra ius soli] contrario
 soli V, contrario solum P^aU, contrarios so-
 cios P^a? , contrariis solis L^a? | sequatur
 P^aVLU 18 tricensimo F^a | subrepto tricen-
 simo' furti F^a 19 imputari PVU | uerum
 om. F^a 20 furtum f. sit culpa creditoris PV,
 culpa cred. factum sit furtum U 27 dedit
 PVLU 28 faciet] facit et PL, facit U
 29 conditi P^a 30 precario'r' rog. F^a 32 usus
 P^a, inc. L^a | hoc uenerat P^aVLU? 35 uero]
 FU, autem PVLU, inc. L^a 36 hoc PLU
 38 debiti] debitorem P^a, inc. VL^a 39 obli-
 gata] FP^aVLU, obligata consecutus est P^a,
 obl. consequitur L^a, obl. consecutus fuerit L^aU^c

poris usuras a debitore petere potest, quia nihil ei solutum esse, ut auferri non possit, palam factum est: sed si simplus praestitit, dol exceptione repellendus erit ab usurarum petitione, quia habuit usum pecuniae pretii, quod ab emptore acceperat.

- 24 **ULPIANUS** libro trigensimo ad edictum. Eleganter apud me quae situm est, [B. 25, 1, 24] *S* si impetrasset creditor a Caesare, ut pignus possideret idque enictum esset, an habeat 5 contrariam pigneraticiam. et uidetur finita esse pignoris obligatio et a contractu recessum. immo utilis ex empto accommodata est, quemadmodum si pro soluto ei res data fuerit, ut in quantitatem debiti ei satisfiat uel in quantum eius intersit, et compensationem habere 10 potest creditor, si forte pigneraticia uel ex alia causa cum eo agetur. Qui reprobos numeros soluit creditor, an habet pigneraticiam actionem quasi soluta pecunia, quaeritur: et constat neque pigneraticia eum agere neque liberari posse, quia reprobis pecunia non liberat 15 soluentem, reprobis uidelicet nummis reddendis. Si uendiderit quidem creditor pignus pluris quam debitum erat, nondum autem pretium ab emptore exegerit, an pigneraticio iudicio conueniri possit ad superfluum reddendum, an uero uel exspectare debeat¹, quoad emptor soluat, uel suscipere actiones aduersus emptorem? et arbitror non esse urgendum ad solutionem creditorem, sed aut exspectare debere debitorem aut, si non exspectat, mandandas 20 ei actiones aduersus emptorem periculo uenitoris. quod si accepit iam pecuniam, superfluum reddit. In pigneraticio iudicio uenit et si res pignori datas male [Ep. 17, 70] tractauit creditor uel seruos debilitauit. plane si pro maleficiis suis coercuit uel uinxit uel optulit praefectureae uel praesidi, dicendum est pigneraticia creditorem non teneri. quare 25 si prostituit ancillam uel aliud improbatum facere coegit, illico pignus ancillae soluitur.
- 25 IDEM libro trigensimo primo ad edictum. Si seruos pigneratos artificiis in- [B. 25, 1, 25] *S* struxit creditor, si quidem iam imbutos uel uoluntate debitoris, erit actio contraria: si uero nihil horum intercessit, si quidem artificiis necessariis, erit actio contraria, non tamen sic, ut cogatur seruis carere pro quantitate sumptuum debitor. sicut enim neglegere creditorem² dolus et culpa quam praestat non patitur, ita nec talem efficere rem pigneratam, ut grauis sit debitori ad reciperandum: puta saltum grandem pignori datum ab homine, qui nix luere potest, nedum excolere, tu acceptum pignori excoluisti sic, ut magni f. 210' faceres: alioquin non est aequum aut quaerere me alios creditores aut cogi distractare quod uelim receptum aut tibi paenuria coactum derelinquere. medie igitur haec a iudice 30 erunt dispicienda, ut neque delicatus debitor neque onerosus creditor audiatur.
- 26 IDEM libro tertio disputationum. Non est mirum, si ex quacumque causa [B. 25, 1, 26] *S* magistratus in possessionem aliquem miserit, pignus constitui, cum testamento quoque 1 pignus constitui posse imperator noster cum patre saepissime rescripsit. Sciendum est, ubi iusu magistratus pignus constituitur, non alias constitui, nisi uentum fuerit in possessionem. 35
- 27 IDEM libro sexto opinionum. Petenti mutuam pecuniam creditor, cum prae [B. 25, 1, 27] *S* manu debitor non haberet, species auri dedit, ut pignori apud alium creditorem poneret. si iam solutione liberatas receptasque eas is qui suscepserat tenet, exhibere iubendus est: quod si etiam nunc apud creditorem creditoris sunt, uoluntate domini nexae uidentur, sed 40 ut liberatae tradantur, domino earum propria actio aduersus suum creditorem competit.

F[P(VLU)]

¹ debitor ins. ² rem ins.

6 a om. *P^a?L^a* 8 debiti ea sat. *F^a*, debiti
eis sat. *P^a* 10 pecunia'm' *F^a* 11 pigner-
aticia] pign. uel ex alia causa *P^a | posse]*
eo posse *P^aV^a*, cum posse *P^aL^a | reproba] f*
(*manu sacc. XV*) *PLU*, proba *F^a* 12 red-
dendis] *FP^aV^aL^a*, redditis *P^a*, redditis *P^a*
(*m. I*), redditis *V^a* 13 exegerit] exierit *P^a*
16 debere om. *P^aVL^a | aut]* au *P^a | man-
dandas] mandas *L^a*, mandat *P^aV^aL^a*, mandet
P^aV^aU 18 sup. reddidit *P^aV^aL^a*, nec sup.
reddidit *P^aV^aL^aU* 19 tractauerit *PVL* | de-*

uilitauit *F^a* 21 cogit *P^aVL^a* 23 uolun-
tate'm' *F^a* 25 sumptum *F^aL^a* 26 rem
om. *P^aVL^a* 30 aut tibi ... medie] aut tibi
... me tibi die *P^aV^aL^a*, aut ... me tibi
P^aV^aL^aU | iudic'e' erunt *F^a*, iudicarent *L^a*
31 delicatus (diligatus *F^a*) debitor neque om.
P^aV^aL^a 34 noster] *F^a*, nostre *F^a* 35 iusu
om. *P^a* | constitutatur *P^aV^a* 37 prae manu]
prae manu *L^a?*, per manum *PVU* 38 ha-
bere *P^a* 39 si iam] suam *P^a* | solutiones
P^aL | iubendum *P^aVL*

- 28 IULIANUS libro undecimo digestorum. Si creditor, qui rem pignori acceperat, [B. 25, 1, 28] ^S amissa eius possessione Seruiana actione petierit et litis aestimationem consecutus sit, postea debitor eandem rem petens exceptione summouetur, nisi offerat ei debitor¹, quod pro eo solutum est. Si seruus pro peculiari nomine pignus acceperit, actio pigneratrica aduersus dominum debitori competit. ⁵
- 29 IDEM libro quadragensimo quarto digestorum. Si rem alienam bona fide [B. 25, 1, 29] ^S emeris et mihi pignori dederis ac precario rogaueris, deinde me dominus heredem instituerit, desinet pignus esse et sola precaria rogatio supererit: idcirco usucatio tua interpellabatur.
- 30 PAULUS libro quinto epitomarum Aljeni Vari digestorum. Qui ratiario cre- [B. 53, 2 n. e] ^S diderat, cum ad diem pecunia non solueretur, ratem in flumine sua auctoritate detinuit: ¹⁰ postea flumen creuit et ratem abstulit. si inuito ratiario retinuisse, eius periculo ratem fuisse respondit: sed si debitor sua uoluntate concessisset, ut retineret, culpam dumtaxat ei praestandum, non uim maiorem.
- 31 AFRICANUS libro octauo quaestionum. Si seruus pignori datus [B. 25, 1, 30. Ep. 17, 71] ^S creditoru furtum faciat, liberum est debitori seruum pro noxae deditio relinquere: quod ¹⁵ si sciens furem pignori mihi dederit, etsi paratus fuerit pro noxae dedito apud me relinquere, nihil minus habiturum me pigneratriciam actionem, ut indemne me prestat. eadem seruanda esse Iulianus ait etiam cum depositus uel commodatus seruus furtum faciat.
- 32 MARCIANUS libro quarto regularum. Cum debitore, qui alienam rem pignori [B. 25, 1, 31] ^S dedit, potest creditor contraria pigneratrica agere, etsi soluendo debitor sit. ²⁰
- 33 IDEM libro singulare ad formulam hypothecariam. Si pecuniam debitor sol- [B. 25, 1, 32] ^S uerit, potest pigneratrica actione uti ad reciperandam ἀντίχρησιν: nam cum pignus sit, hoc uero poterit uti.
- 34 MARCELLUS libro singulari responsorum. Titius cum credidisset pecuniam [B. 25, 1, 33] ^S Sempronio et ob eam pignus accepisset futurumque esset, ut distraheret eam² creditor, ²⁵ quia pecunia non solueretur, petit a creditore³, ut fundum certo pretio emptum haberet et cum impetrasset, epistulam, qua se uendidisse fundum creditor significaret, emisit: quaero, an hanc uenditionem debitor reuocare possit offerendo sortem et usuras quae debentur. Marcellus respondit secundum ea, quae proposita essent, || reuocare non posse. ^{f. 211}
- 35 FLORENTINUS libro octauo institutionum. Cum et sortis nomine et usurarum [B. 25, 1, 34] ^{Sf*} aliquid debetur ab eo, qui sub pignoribus pecuniam debet, quidquid ex uenditione pignorum recipiatur, primum usuris, quas iam tunc deberi constat, deinde si quid superest sorti accepto ferendum est: nec audiendus est debitor, si, cum parum idoneum se esse sciat, ³¹ 1 eligit, quo nomine exonerari pignus suum malit. Pignus manente proprietate debitoris solam possessionem transfert ad creditorem: potest tamen et precario et pro conducto debitor ³⁵ re sua uti.
- 36 ULPIANUS libro undecimo ad edictum. Si quis in pignore pro auro aes sub- [B. 25, 1, 35] ^E iecisset creditori, qualiter teneatur, quaesitum est. in qua specie rectissime Sabinus scribit, si quidem dato auro aes subieciisset, furti teneri: quod si in dando aes subieciisset, turpiter

F[P(VLU)]

¹ debtor] qui dedit? ² rem ins. ³ a creditore] ab eo debitor?

2 serui an actione *P* 3 eadem repetens
P *V*, om. *inter alia L* | nisi forte *PVLU*,
 om. *inter alia L* | debitor *F* 4 peculiari *P*
 6 bona fidem *P*, bonam fidem *L* 7 pignori's *F* 8 desinit *F*, designet *L* | tuam *P* |
 interpellauitur *F* 9 alpheni uari *FL*, alphenali *U*, alpheni *PV* | ratiaria *P* *L* | cre-
 diderit *PV* 15 noxa *P* *V* 18 eandem ser-
 uandam *P* *V* *L* *U* 21 solueret *F* 22 re-
 ciperandum *PVLU* | ἀντίχρησιν nam] anti-
 xphenam *L*, antiphinam *V*, antiphinam *P*,

antiaphii nam (al. antiphinam) *U*, inc. *U*
 24 sitius *P* | pec. cum sempronio *P* 25 fur-
 tumque *P* *L* | eam] *FP* *L* *U*, eum *P* *U*,
 id *L* 26 haberet et] *P* *L* *U*, haberem et
FL, haberet *P* 27 qua] quae *P* *L* | uen-
 didisse] uendidisset *F* *L*, uendisset *P* | cre-
 ditoris *P* 28 an om. *PVLU*, utrum *L* |
 uenditionem] conuentionem *P* *V* 30 usu-
 ram *P* 31 debeatur *PVLU* | ab] ad *P*
 35 transfert] transferat *F* *L* | et prec. ut prec.
PU 38 creditori ... 39 subieciisset om. *P*

fecisse, non furem esse. sed et hic puto pigneraticium iudicium locum habere, et ita Pomponius scribit. sed et extra ordinem stellionatus nomine plectetur, ut est saepissime re*scriptum*. Sed et si quis rem alienam mihi pignori dederit sciens prudensque uel si quis alii obligatam mihi obligauit nec me de hoc certiorauerit, eodem crimine plectetur. plane si ea res ampla est et ad modicum aeris fuerit pignerata, dici debet cessare [Ep. 17, 68] 5 non solum stellionatus crimen, sed etiam pigneraticiam et de dolo actionem, quasi in nullo captus sit, qui pignori secundo loco accepit.

37 PAULUS libro quinto ad Plautium. Si pignus mihi traditum locassem domino, [B. 25, 1, 36] E per locationem retineo possessionem, quia antequam conducere debitor, non fuerit eius possesaio, cum¹ et animus mihi retinendi sit et conducenti non sit animus possessionem 10 apiscendi.

38 MODESTINUS libro primo differentiarum. Pupillo capienti pignus propter me- [B. 25, 1, 37] E tum pigneracie actionis necessaria est tutoris auctoritas.

39 IDEM libro quarto responsorum. Gaius Seius ob pecuniam mutuam fundum [B. 25, 1, 38] Ef suum Lucio Titio pignori dedit: postea pactum inter eos factum est, ut creditor pignus 15 suum in compensationem pecuniae suaee certo tempore possideret: uerum ante expletum tempus creditor cum suprema sua ordinaret, testamento cavit, ut alter ex filiis suis haberet eum fundum et addidit 'quem de Lucio Titio emi', cum non emisset: hoc testamentum inter ceteros signauit et Gaius Seius, qui fuit debitor. quaero, an ex hoc quod signauit praeiudicium aliquod sibi fecerit, cum nullum instrumentum uenditionis proferatur, sed so- 20 lum pactum, ut creditor certi temporis fructus caperet. Herennius Modestinus respondit contractui pignoris non obesse, quod debitor testamentum creditoris, in quo se emisse pignus expressit, signasse proponitur.

40 PAPINIANUS libro tertio responsorum. Debitor a creditore pignus quod dedit [B. 25, 1, 39] P frustra emit, cum rei suaee nulla emptio sit: nec si minoris emerit et pignus petat aut 25 dominium uindicet, ei non totum debitum offerenti creditor possessionem restituere cogetur.

1 Debitoris filius, qui manet in patris potestate, frustra pignus a creditore patris peculiaribus nummis comparat: et ideo si patronus debitoris contra tabulas eius possessionem acceperit, dominii partem optinebit: nam pecunia, quam filius ex re patris in pretium dedit, pignus 2 liberatur. Soluta pecunia creditor possessionem pignoris, quae corporalis apud eum fuit, 20 restituere debet nec quicquam amplius praestare cogitur². itaque si medio tempore pignus creditor pignori dederit, domino soluente pecuniam quam debuit secundi || pignoris neque f. 211' persecutio dabitur neque retentio relinquetur.

41 PAULUS libro tertio quaestionum. Rem alienam pignori dedisti, deinde do- [B. 25, 1, 40] P* minus rei eius esse coepisti: datur utilis actio pigneracia creditori. non est idem dicen- 25 dum, si ego Titio, qui rem meam obligauerat sine mea uoluntate, heres extitero: hoc enim modo pignoris persecutio concedenda non est creditori, nec utique sufficit ad competendam utillem pigneraticiam actionem eundem esse dominum, qui etiam pecuniam debet. sed si conueniasse de pignore, ut ex suo mendacio arguatur, improbe resistit, quo minus utilis actio moueat.

42 PAPINIANUS libro tertio responsorum. Creditor iudicio, quod de pignore dato [B. 25, 1, 41] Pf proponitur, ut superfuum pretii cum usuris restituat, iure cogitur, nec audiendus erit, si uelit emptorem delegare, cum in uenditione, quae fit ex facto³, suum creditor negotium gerat.

F[P(VLU)]

¹ cum del. ² debitor ins. (Ant. Faber) ³ pacto (Cuiacius, cf. I. 4 h. t.)?

1 sed et] sed PVLU 2 sed et] sed PVLU |
s'aepissime F² 5 fuerit] fierit F¹ (em. m. 3)
10 sit animus] sit P^oV 11 adipisci PVLU
17 suprema F 19 an] autem P^o 21 fruc-
tum PVLU 24 a om. P^oL^o 25 et pignus
om. P^o 26 cogetur om. P^o 27 potestate
patris P 29 domini PL^oU^o | pecuniam P^oL^o

30 fuerit PVLU 31 nec] ne PL 34 que-
stionum F 37 creditorij creditor F²L^o | nec]
neque Taur. | sufficiat PVL 38 dominium P^o
39 resistit F² 42 praetii F 43 uen-
tionem P^oL^o | quae fit ex facto] F, querit ex
facto P^oL^o, que rite est facta (facta est V^o)
P^oV^oL^oU^o, inc. V^o

- 43 SCAEUOLA libro quinto digestorum. Locum purum pignori creditor obli- [B. 25, 1, 42] A
 gauit eique instrumentum emptionis tradidit: et cum eum locum inaedificare uellet, mota
 sibi controuersia a vicino de latitudine, quod alias probare non poterat, petit a creditore,
 ut instrumentum a se traditum auctoratis exhiberet: quo non exhibente minorem locum
 aedificauit atque ita damnum passus est. quaesitum est, an, si creditor pecuniam petat 5
 uel pignus uindicet, doli exceptione posita iudex huius damni rationem habere debeat.
 respondit, si operam non dedisset, ut instrumenti facultate subducta debtor caperetur,
 posse debitorem pecunia soluta pignericacia agere: opera autem in eo data tunc et ante
 1 pecuniam solutam in id quod interest cum creditore agi. Titius cum¹ pecuniam mutuam
 accepit a Gaio Seio sub pignore culleorum: istos culleos cum Seius in horreo haberet, 10
 missus ex officio annonae centurio culleos ad annonam sustulit ac postea instantia Gaii
 Seii creditoris recuperati sunt: quaero, intertrituram, quae ex operis facta est, utrum Titius
 debitor an Seius creditor adgnoscere debeat. respondit secundum ea quae proponerentur
 ob id, quod eo nomine intertrimenti accidisset, ²non teneri.

F[P(VLU)]

¹ cum del. (Hal.) ² Seium ins.

1 locum purum om. PVLU | creditore F¹P²,
 inc. L³ 2 tradidit] aradat P⁴ 4 traditum]
 aradiatum P⁵ | exhibere P⁶ VL⁷ 6 excep-
 tionem posita iudex huius damni rationem]
 exceptionem P⁸L⁹ 7 respondi P¹⁰L¹¹, om.
 inter alia V | facultatem P¹²L¹³ | subducta'm'
 F¹⁴, subducatur P¹⁵, subducata V 8 pecunia

soluta] si (si in litura V) pecuniam soluat
 PVL¹⁶U | in eo data] FU, .. ea data L¹⁷, dante
 P¹⁸, dari te V¹⁹, eo dante P²⁰V²¹?L²² 10 a om. P²³,
 inc. L²⁴ | cum seius om. P²⁵V | habere P²⁶
 11 ac] et L, om. P²⁷V | gaii seii] agasci P²⁸,
 inc. L²⁹ 12 intertritura P | qua P³⁰ 13 seius]
 seioffius F | respondi PV